

Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэн (ББЗХ)

Шинэ санаа, дүн шинжилгээ, өгөгдлийн хүч

- Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачлага (EITI) ба ил тайлагналын албан стандарт
- Баялгийн засаглалын индекс
- Байгалийн баялгийн тунхаг
- Судалгаа: Гэрээ, төсвийн дэглэм, орлогын хуваалт, орлогын удирдлага, орон нутгийн үр өгөөж, ил тод ба хариуцлагатай байдал

Техникийн туслалцаа

- Төсвийн дэглэм ба гэрээ (жишээ нь Гана, Гвиней, Монгол, Сиерра Леон)
- Орлогын менежмент ба хуваарилалт (жишээ нь Канад, Гана, Индонези, Ливи, Монгол, Мянмар, Нигери, Перу, Тимор Лэстэ)

Чадавхи бэхжүүлэх

- Парламентын сургалтын хөтөлбөр
- Сургалтын төвүүд (Оксфорд, ТЕИС, бүс нутаг)

**Засаглал, байгалийн баялагтай холбоотой
сорилт, шинэчлэлийн боломж:
Монгол Улс бөгөөд Азийг олон улсын практик
ажиглалтын өнцгөөс харах нь**

**Даниэл Кауфман, Ерөнхийлөгч бөгөөд Гүйцэтгэх
захирал**

Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэн (ББЗХ)

www.resourcegovernance.org

**Монголын Эдийн Засгийн Форумын хүрээн дэх лекц
– Улаанбаатар, Монгол Улс
2016 оны 3 сарын 31-ний өдөр**

‘Амьд’ Туршилт:
‘Соёл’, Мэдээлэл ба Хөшүүрэг:

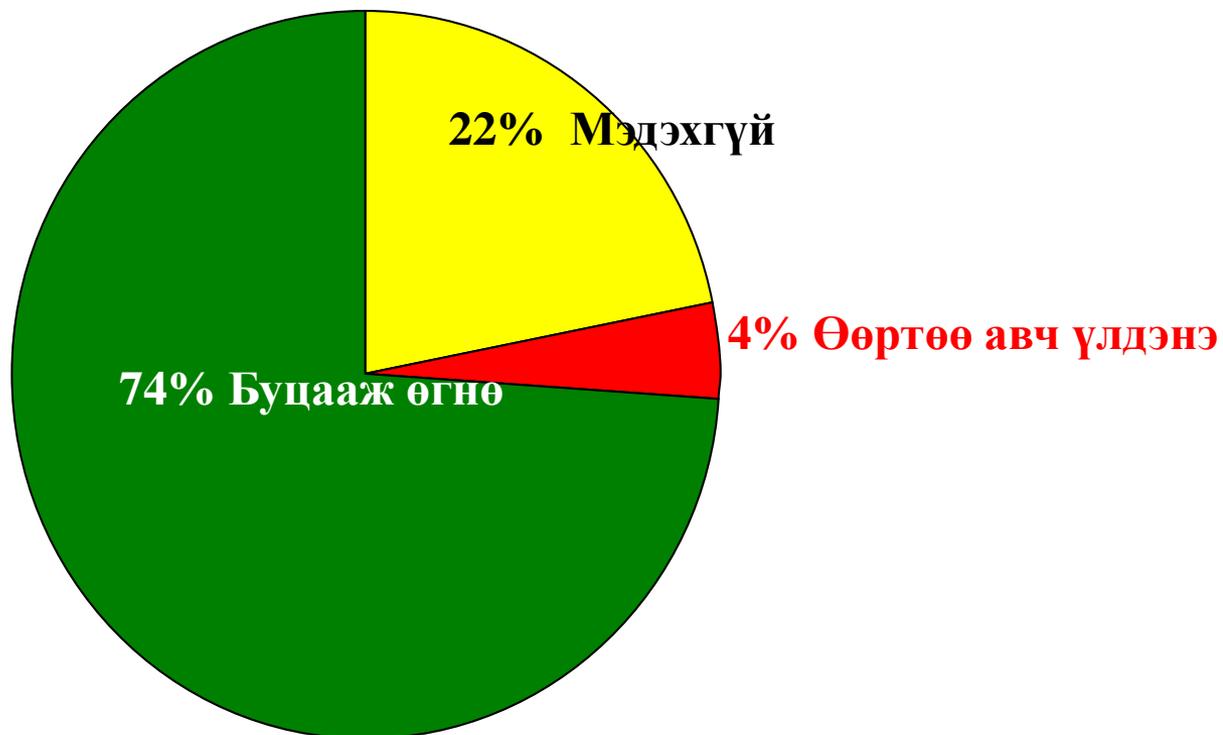
- Орой үдэш хүнгүй хоосон гараажинд та машин дээрээ очиж байв**
- Шалан дээр дугтуй байгааг харан, түүнийг авч үзэв**
- 100 еврогийн 20 дэвсгэрт дотор нь байв.**
- Хэн нэгэн үүнийг мэдэх боломжгүй, тухайлбал ажиглалтын камер, хяналт, хүнд хэлэх боломж байхгүй бол**
- Дүүрэн бэлэн мөнгөтэй ийм дугтуй олсон бол та хэрхэх вэ?**

А. Хэн нэгэн энэ тухай мэдэх боломжгүй бол:

Та ганцаараа байгаа бөгөөд хяналт, камер, хэн нэгэн бусдад хэлэх боломжгүй нөхцөл

**Б. Мэдээллийг бусад хүн мэдэх магадлал 30% бол
(жишээ нь камерийн дүрс бичлэгийг шалгах магадлал 30% бол)**

Засаглалын сорилт: Товч тойм

- **Эдийн засаг:** чухал, гэхдээ дан ганц зүйл биш: улс төр, эдийн засаг, институци – засаглалыг нэгтгэн авч үзэх
- **Засаглал** гэж юу вэ; яаж хэмждэг; чухал гэж үү?
- Олон улс болон Монголоос ажиглаж болох
Нотолгоо: Үр дүн янз бүр, онцлог давуу ба сул талуудтай
- Олборлох салбар дахь засаглал: үнэлгээ хийх хүрээ & үндсэн сорилт & дүгнэлт
- Олон улсын нотолгоо & туршлагаас авах сургамж ба Монгол Улсад хамааралтай зүйлс: Засаглалыг шинэчлэх боломж нь одоо байна

Дэлхий дахины засаглалын үзүүлэлт (ДЗҮ): Засаглалын 6 хэмжээс

Засаглал нь тухайн улсад эрх мэдлийг дамжуулан хэрэгжүүлдэг уламжлал, институцийн багц болох нь буюу тухайлбал:

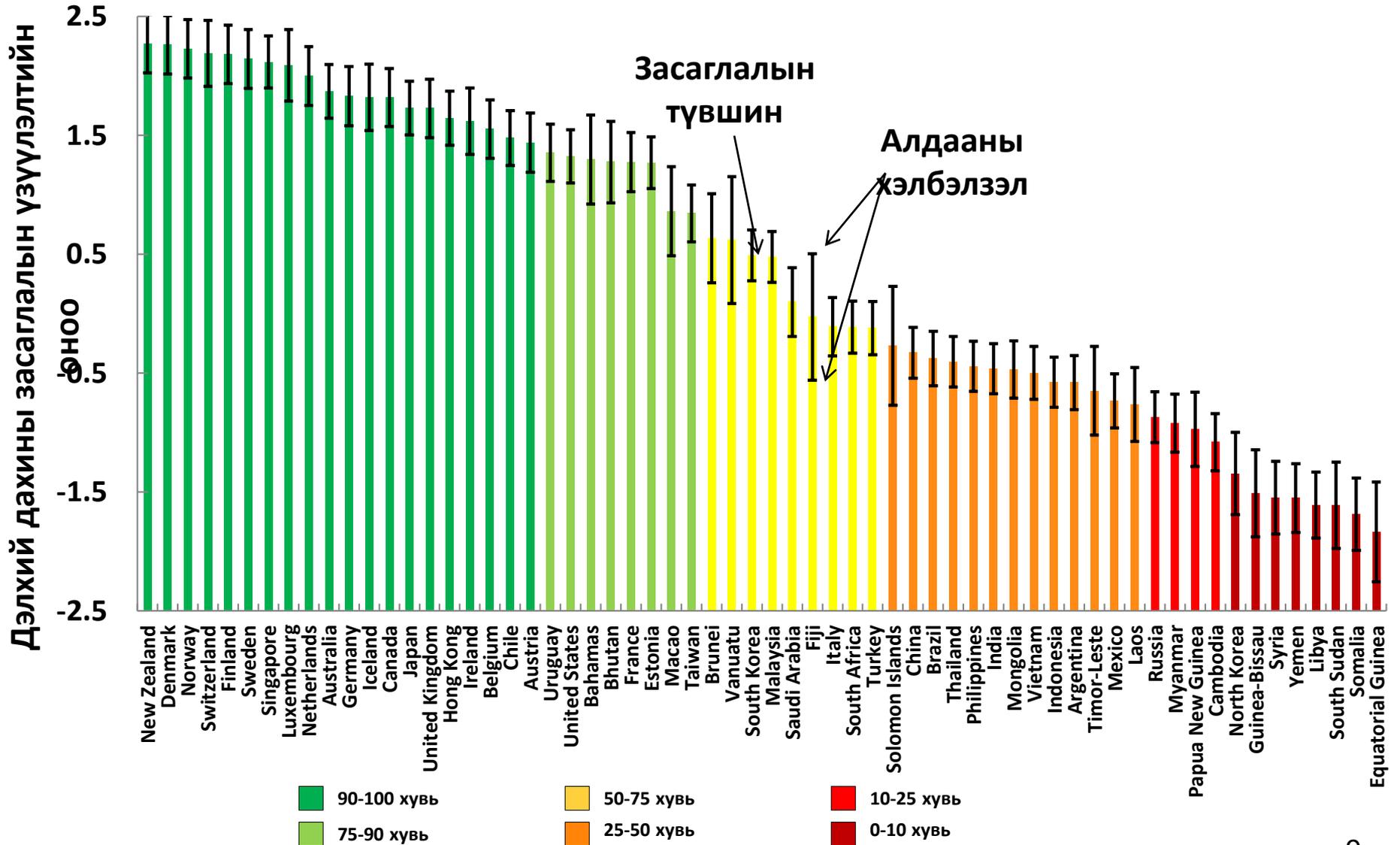
- **Эрх мэдэлтнүүдийг сонгох, солих үйл явц**
 - **ДУУ ХООЛОЙ БӨГӨӨД ХАРИУЦЛАГА ТООЦОЛТ**
 - **УЛС ТӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДАЛ & ХҮЧИРХИЙЛЭЛ/ТЕРРОРИЗМААС АНГИД БАЙХ**
- **Засгийн газрын бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх чадавхи**
 - **ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮР ДҮНТЭЙ АЖИЛЛАГАА**
 - **ХЯНАЛТЫН ЧАНАР**
- **Хоорондын харилцааг нь зохицуулагч институцид иргэд болон төрийн зүгээс хүндэтгэлтэй хандах байдал**
 - **ХУУЛИЙН ЗАСАГЛАЛ**
 - **АВИЛГЫН ХЯНАЛТ**

Дэлхий дахины засаглалын үзүүлэлтүүд

- 1996-аас одоог хүртэл 200 гаруй улс орныг хамарсан засаглалын зургаан хэмжээст өгөгдөл
- 30 гаруй өгөгдлийн бусад эх сурвалжаас авсан 100 гаруй анхдагч үзүүлэлтүүдийн нэгтгэл
- Нэгдсэн бол тусгайлсан үзүүлэлтүүдийг [www.govindicators.org-ээс](http://www.govindicators.org) авч болох бөгөөд энэ нь дэлхий дээрх засаглалын нийтэд хүртээмжтэй хамгийн том өгөгдлийн бааз юм
- “Засаглалын асуудлууд” гэх цуврал бүтээгдэхүүнтэй урт хугацааны судалгааны төслийн үр дүн юм

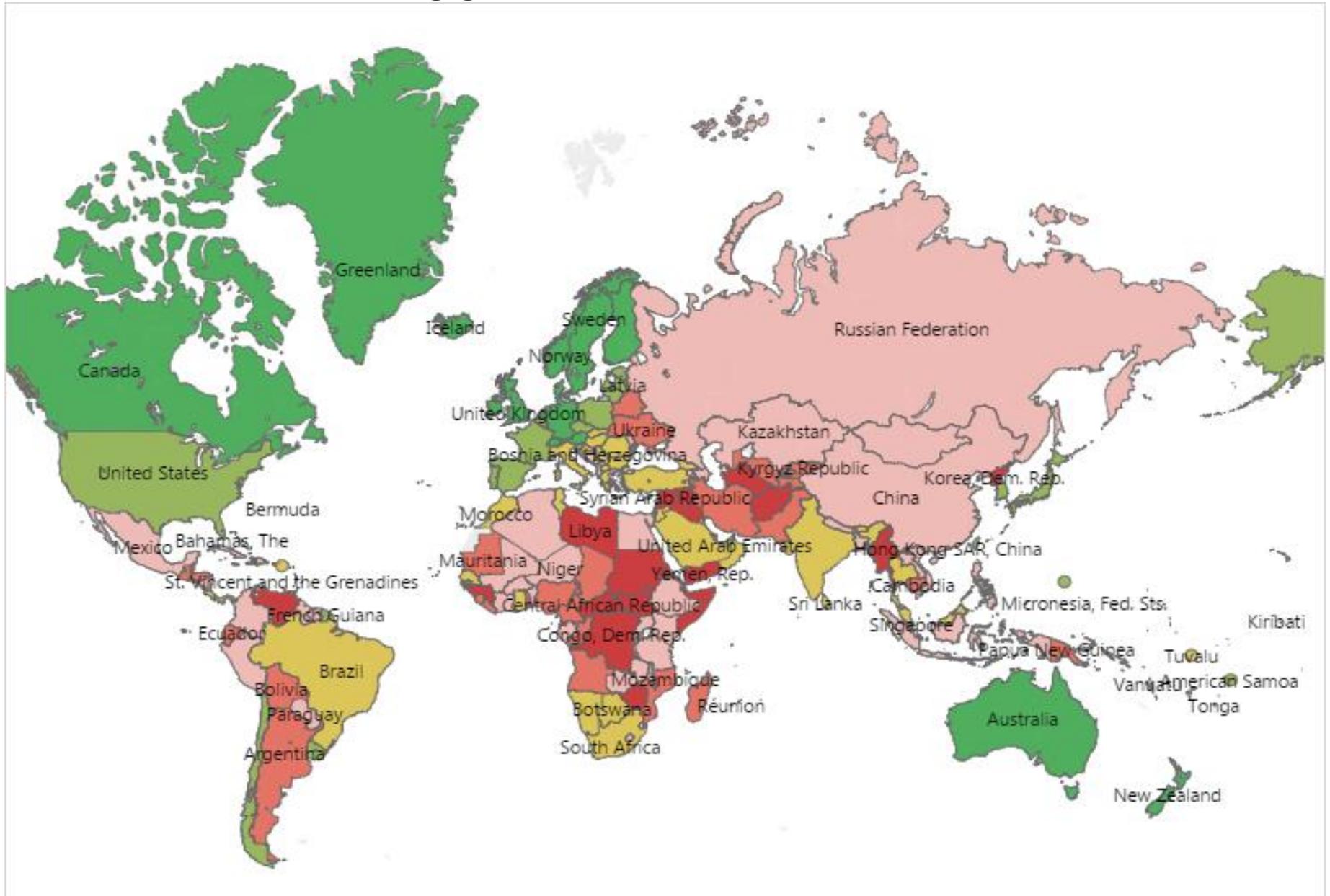
ДЗҮ Авилгын хяналт: Зарим улс орон, 2014

Авилгын хяналт сайн

Эх сурвалж: Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart ба Mastruzzi, Massimo, Дэлхий дахины засаглалын үзүүлэлт: Арга зүй ба дүн шинжилгээний асуудлууд (2010 оны 9 сар). Дэлхийн банкын Бодлогын судалгааны ажлын баримт No. 5430. SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1682130-aac> үзэж болно

ДЗҮ Хуулийн засаглал, 2014

Source: Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1682130>

ДЗҮ Авилгын хяналт : Америк тив, 2014

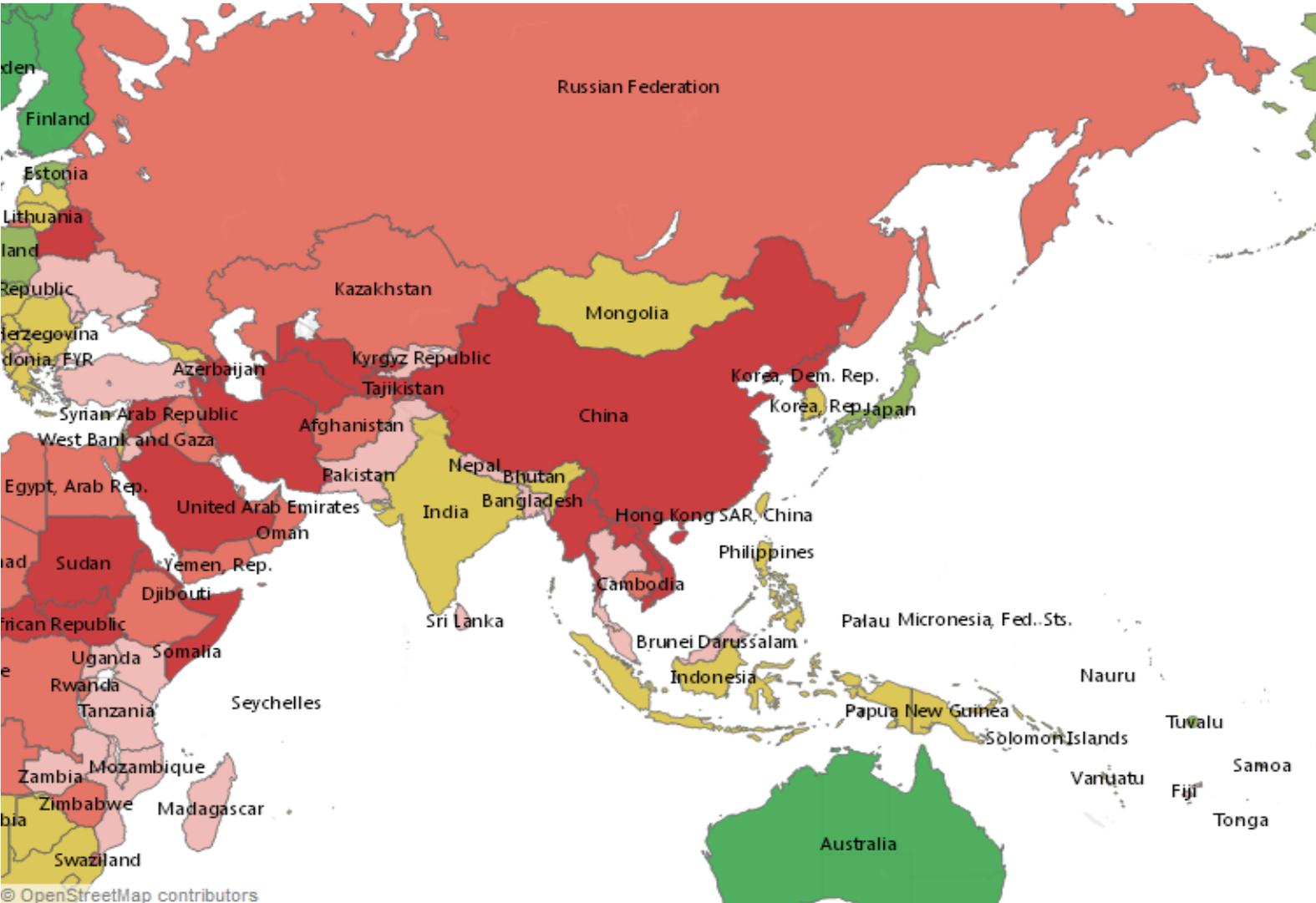
© OpenStreetMap contributors

Percentile Range

□ No Data for Country ■ 0-10th ■ 10-25th ■ 25-50th ■ 50-75th ■ 75-90th ■ 90-100th

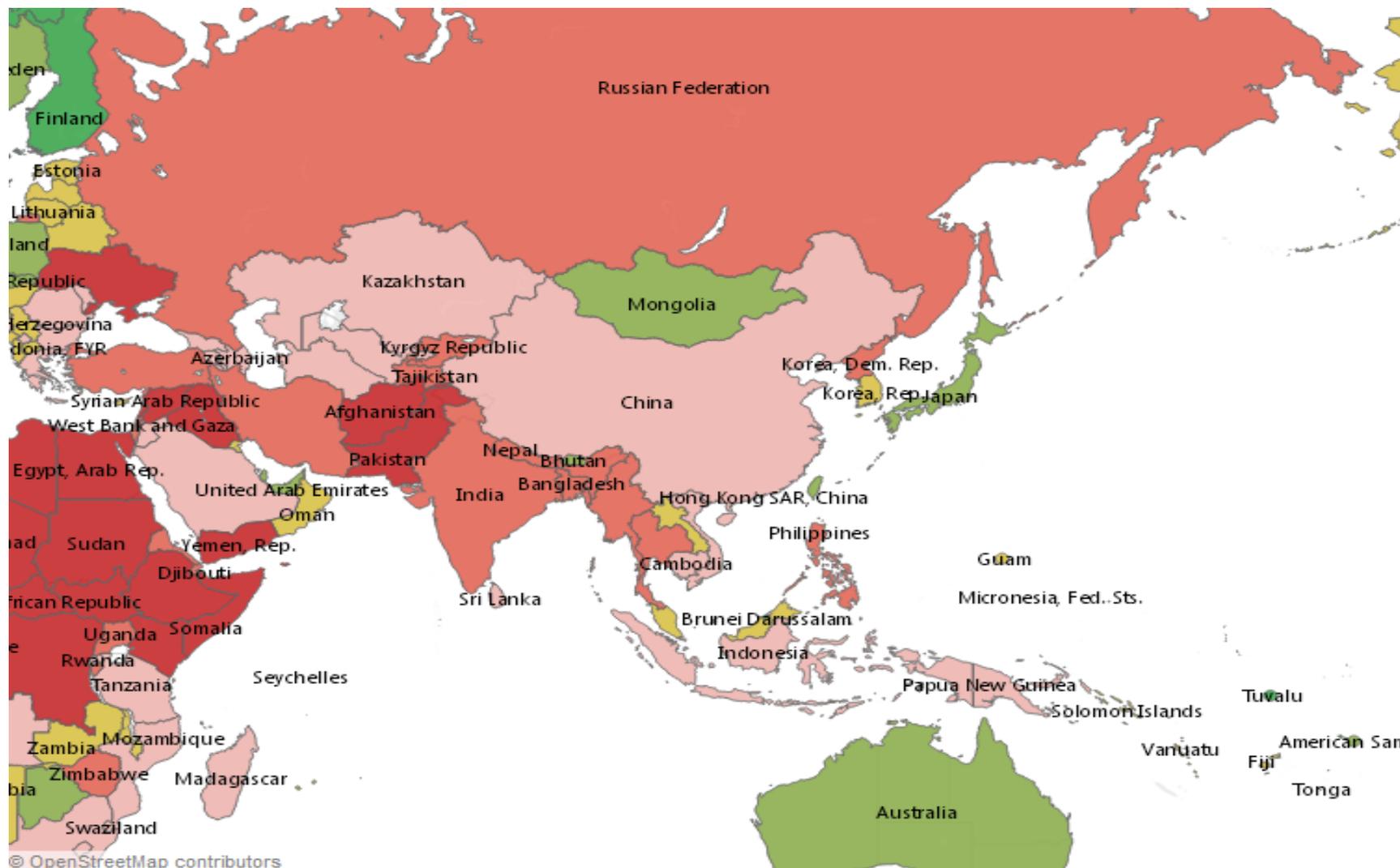
Дуу хоолой ба хариуцлага тооцолтын үзүүлэлт ДЗҮ: Ази тив

Percentile Range
□ No Data for Country ■ 0-10th ■ 10-25th ■ 25-50th ■ 50-75th ■ 75-90th ■ 90-100th

Source: Worldwide Governance Indicators (<http://www.govindicators.org>), additional information at Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430 (<http://ssrn.com/abstract=1682130>).

Улс төрийн тогтвортой байдал & Хүчирхийллээс ангид байдлын үзүүлэлт: Ази тив

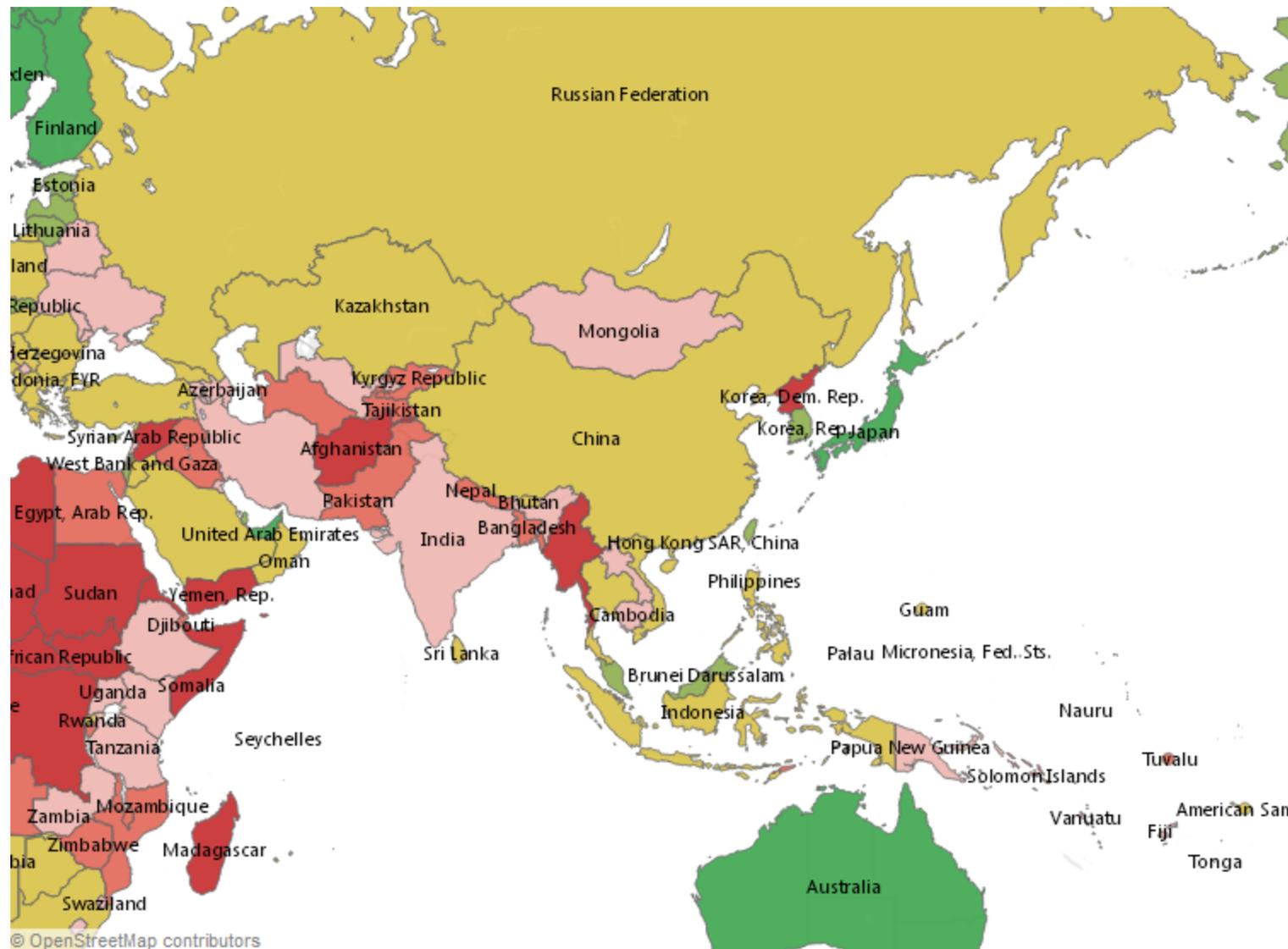
Percentile Range

□ No Data for Country ■ 0-10th ■ 10-25th ■ 25-50th ■ 50-75th ■ 75-90th ■ 90-100th

Source: Worldwide Governance Indicators (<http://www.govindicators.org>), additional information at Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430

(<http://ssrn.com/abstract=1682130>).

Засгийн газрын үр дүнтэй ажиллагааны үзүүлэлт ДЗҮ: Ази тив

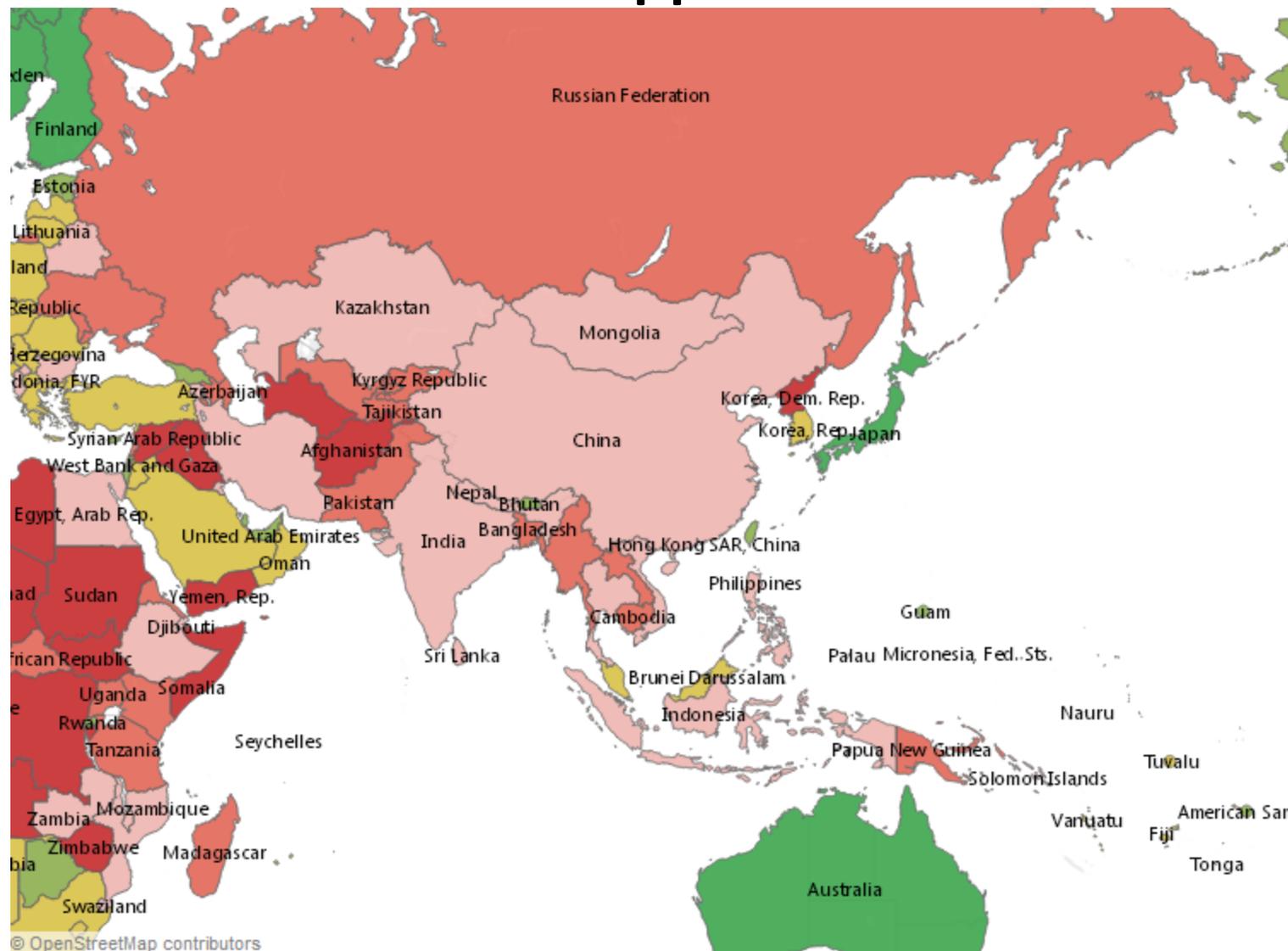
Percentile Range

□ No Data for Country ■ 0-10th ■ 10-25th ■ 25-50th ■ 50-75th ■ 75-90th ■ 90-100th

Source: Worldwide Governance Indicators (<http://www.govindicators.org>), additional information at Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430

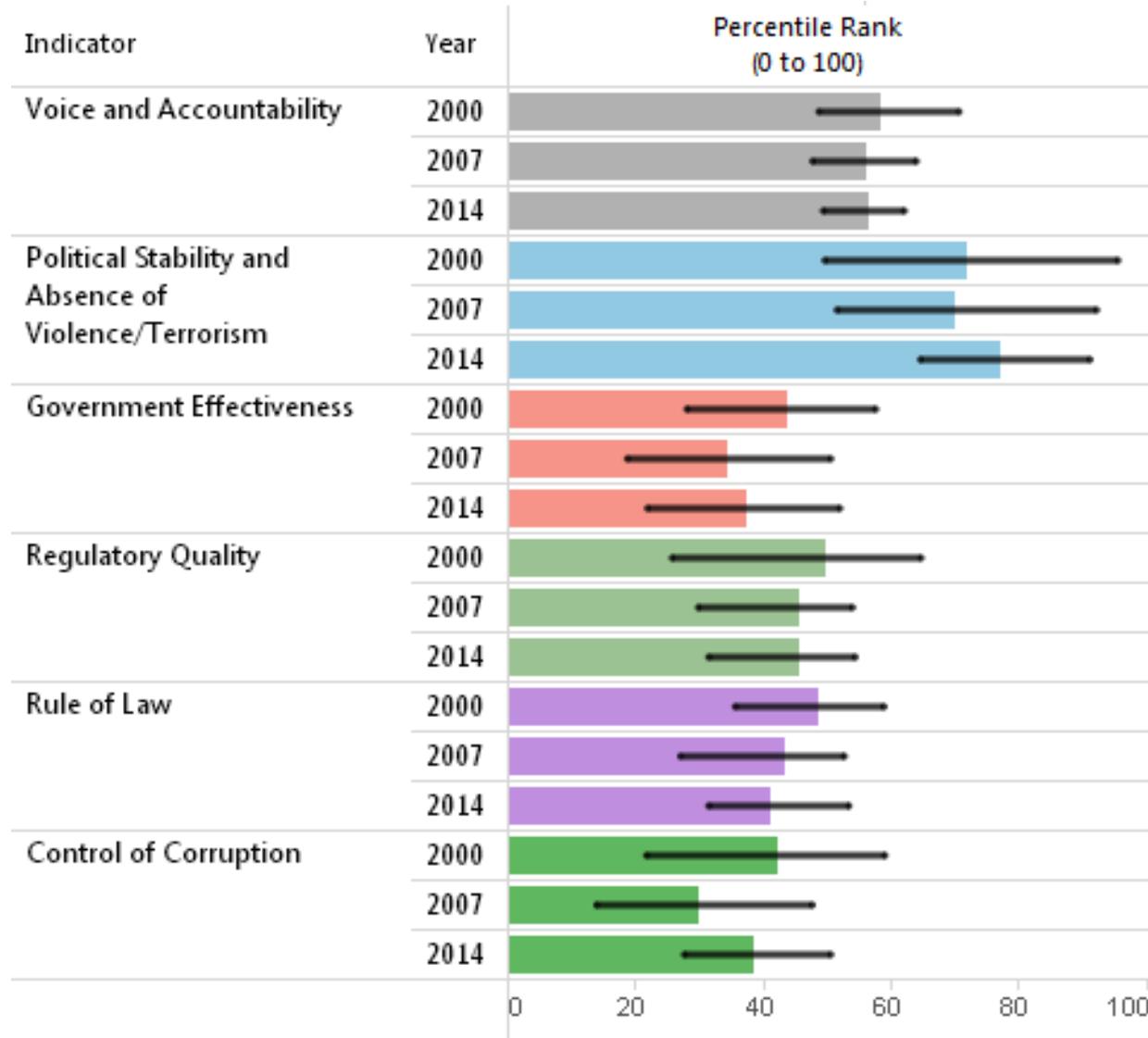
(<http://ssrn.com/abstract=1682130>).

Авилгын хяналт ДЗҮ: Ази тив 2014

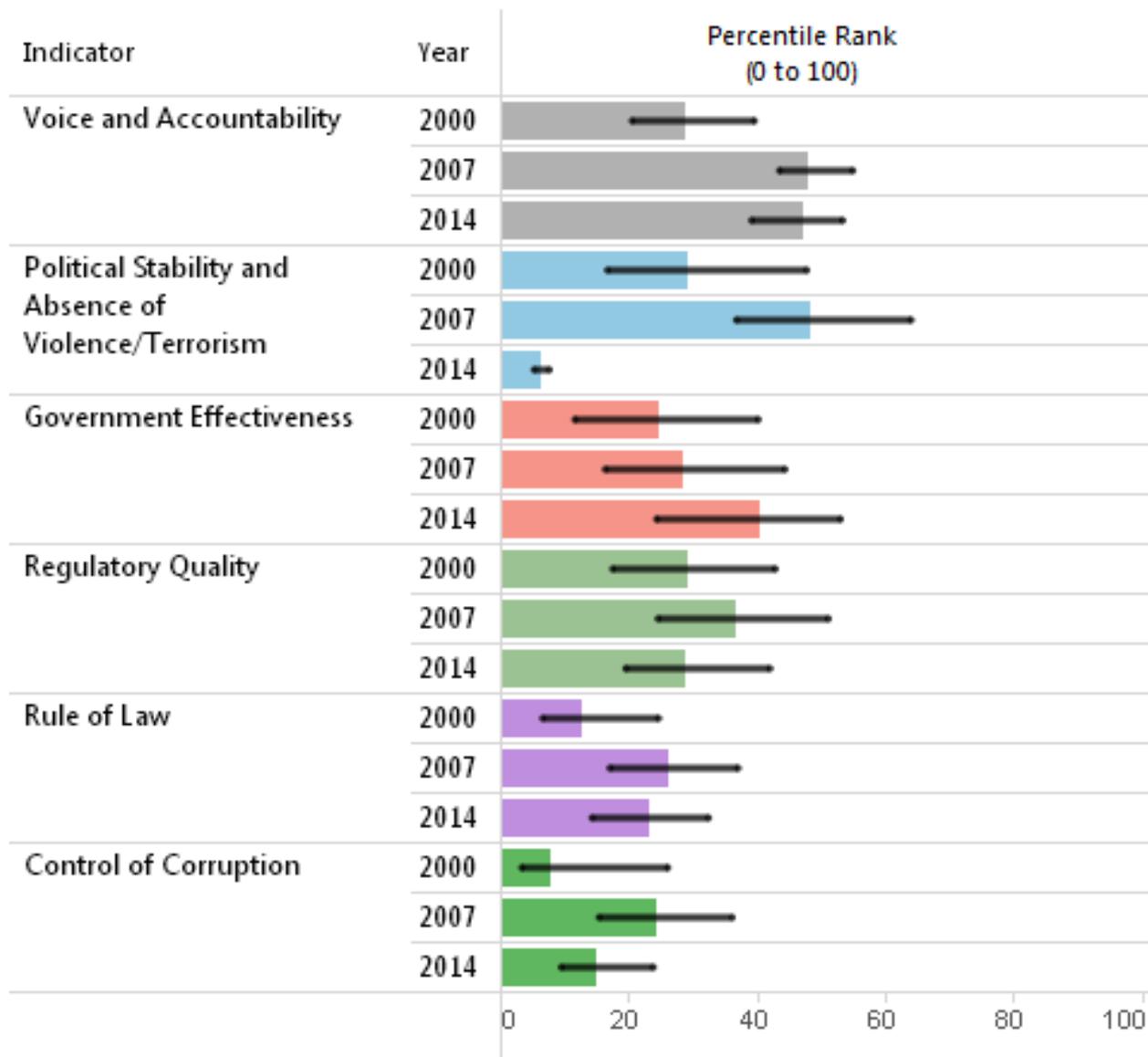

Source: Worldwide Governance Indicators (<http://www.govindicators.org>), additional information at Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430 (<http://ssrn.com/abstract=1682130>).

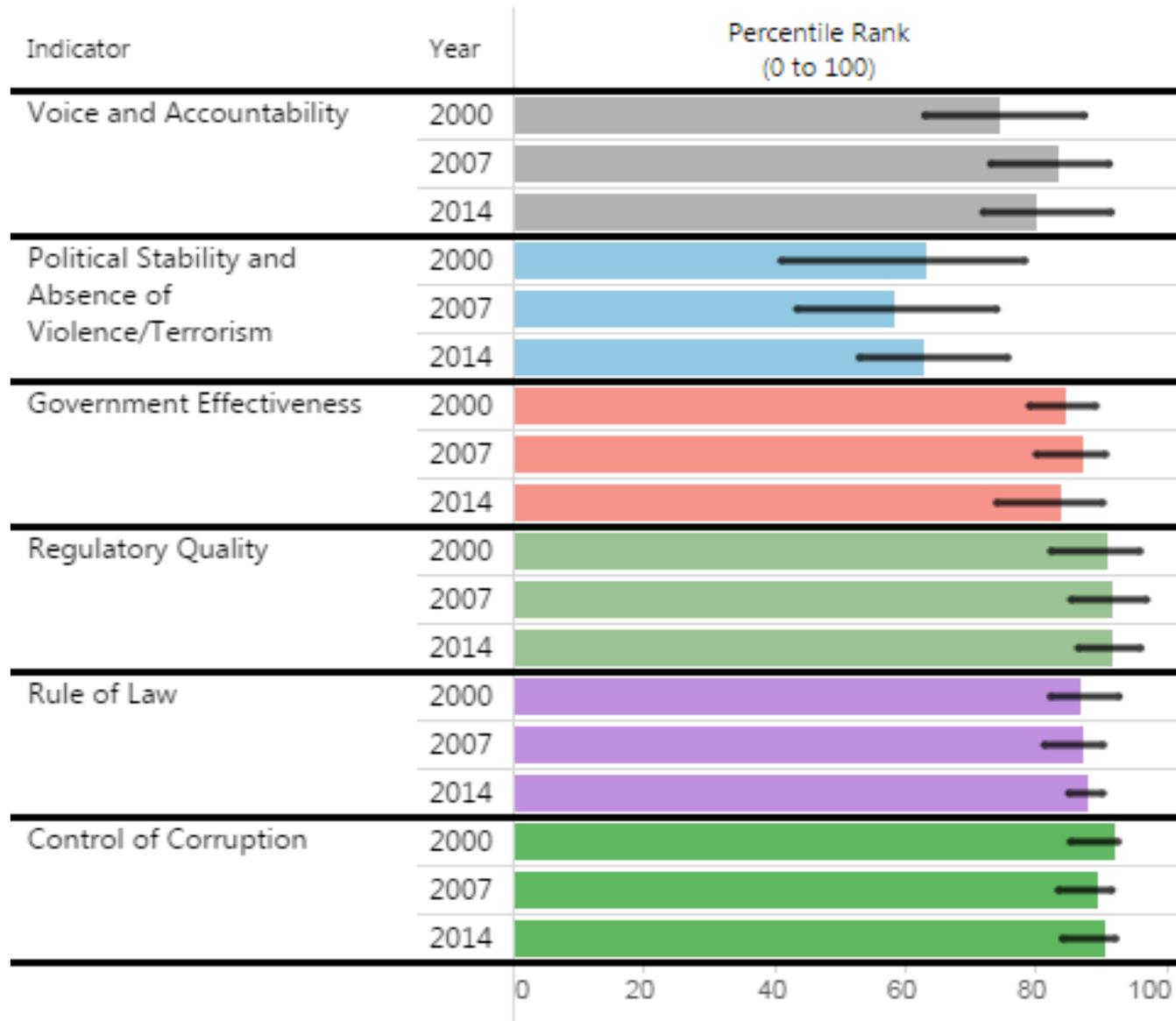
Монгол Улсын засаглалын үзүүлэлт: ДЗҮ 2000, 2007, 2014

Украины засаглалын үзүүлэлтүүд

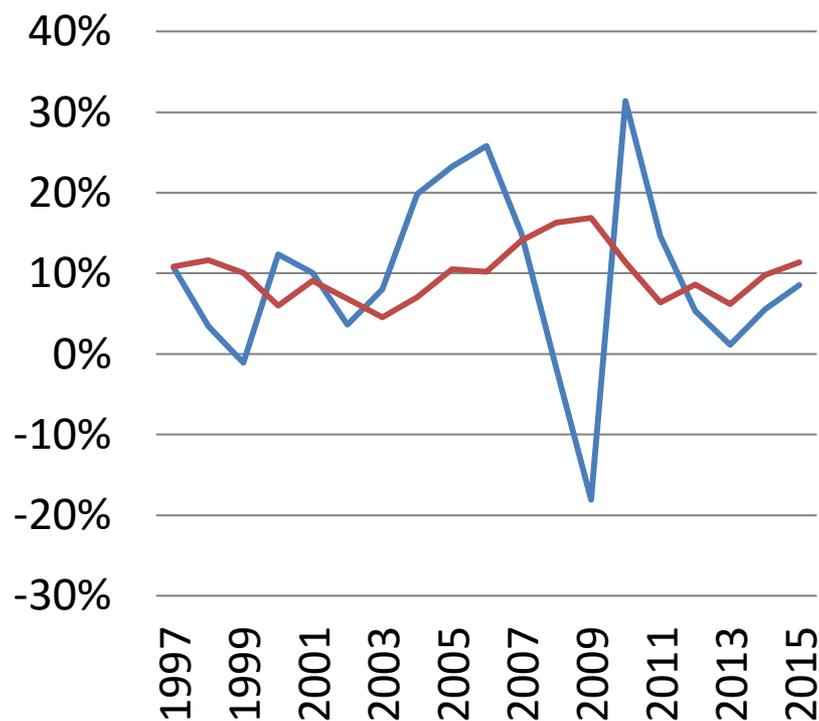

Дэлхийн дахины засаглалын үзүүлэлтүүд: Чили улс 2000, 2007, 2014

Савалгаат орлогын удирдлага

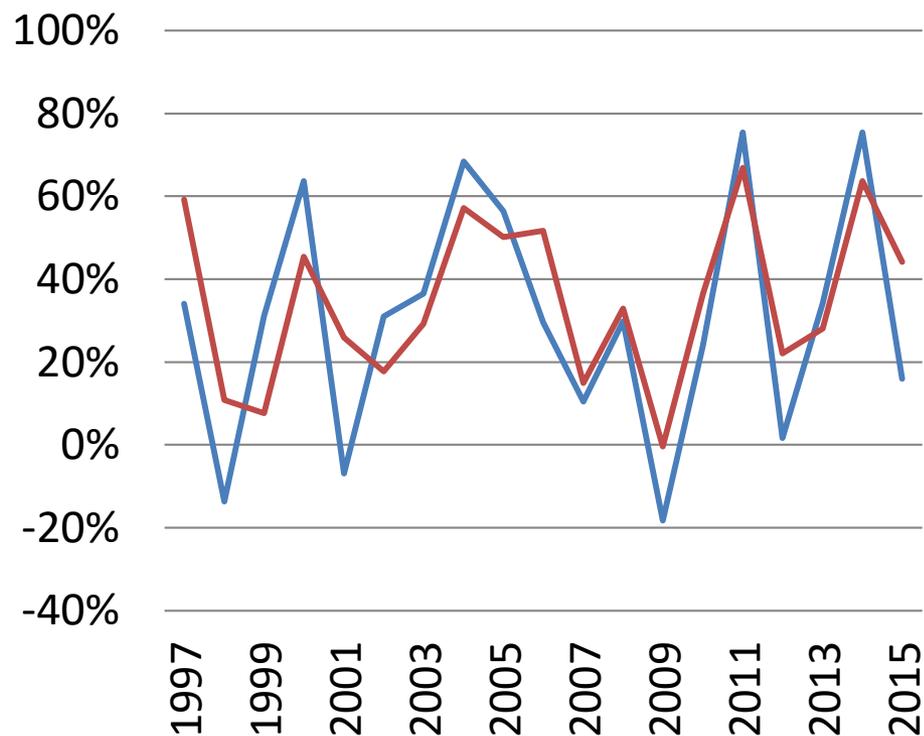
Чили

— Government revenue growth
(Chilean Peso)

— Government expenditure growth
(Chilean Peso)

Венесуэл

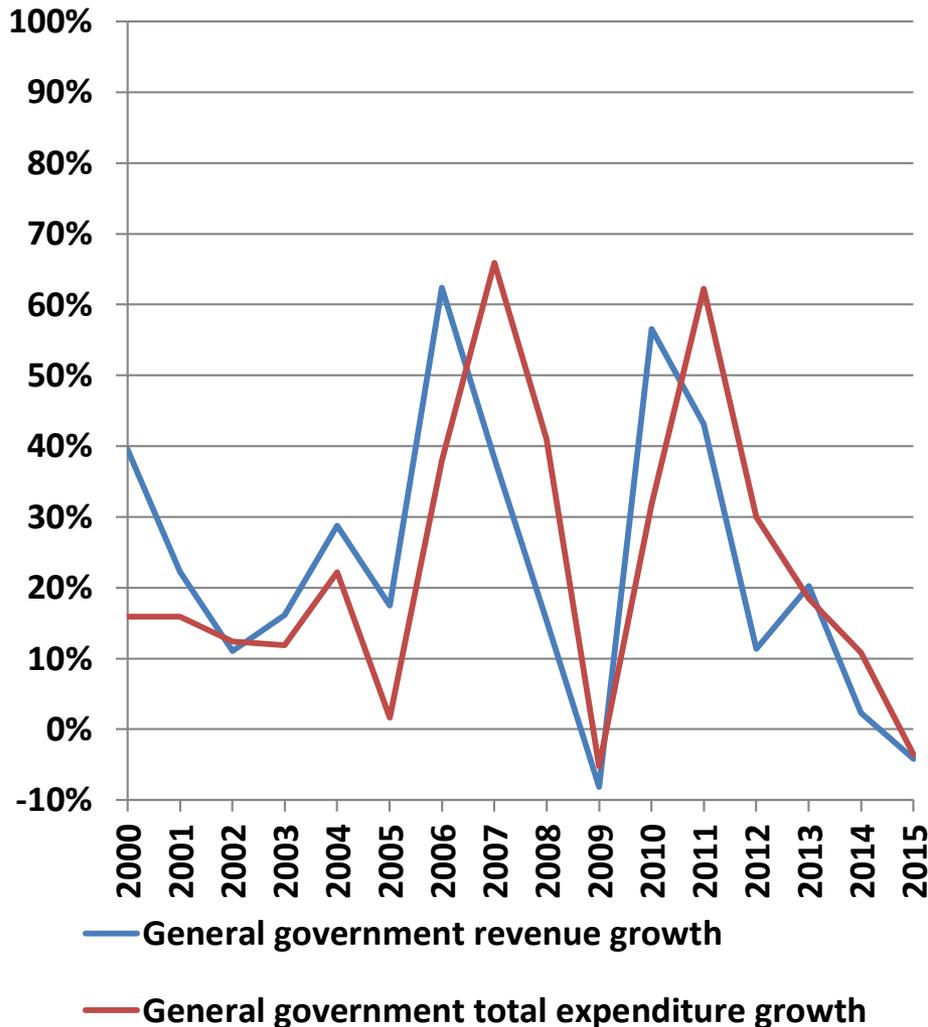

— Government revenue growth
(Venezuelan Bolívar)

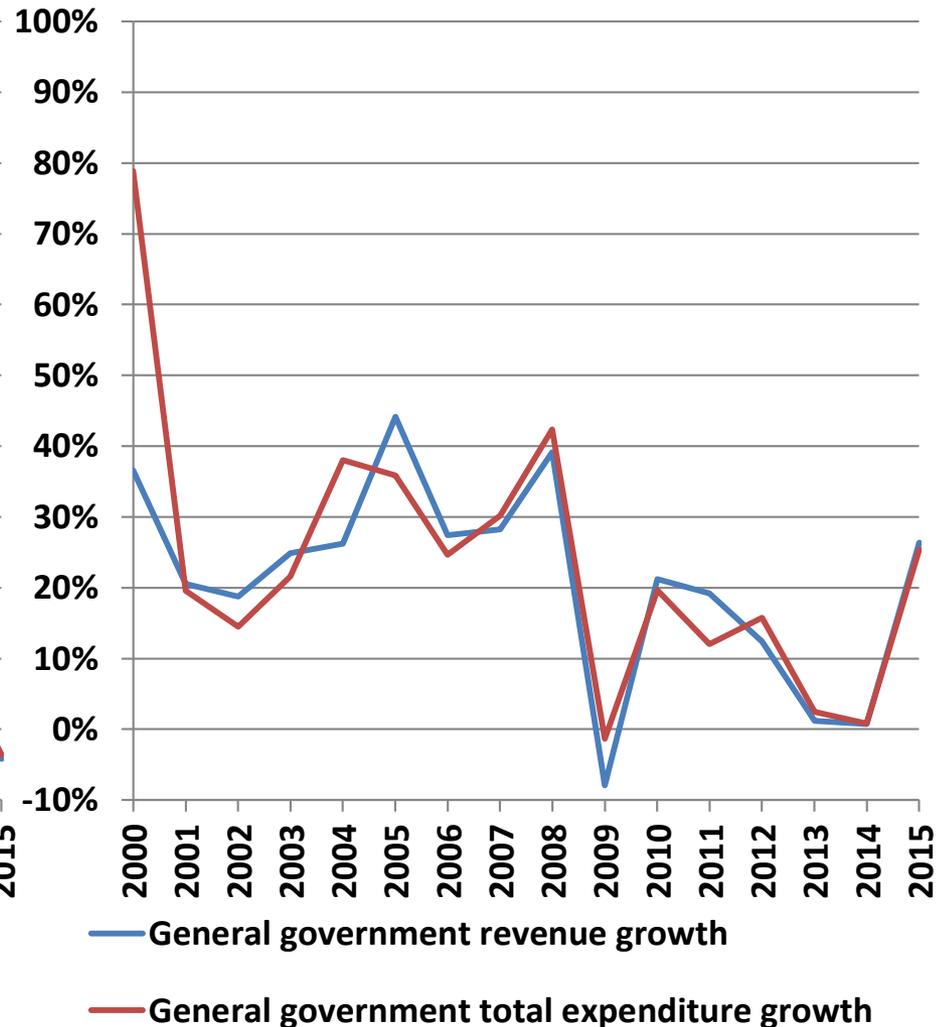
— Government expenditure growth
(Venezuelan Bolívar)

Зарлагын савалгаа Монгол ба Украин

Монгол

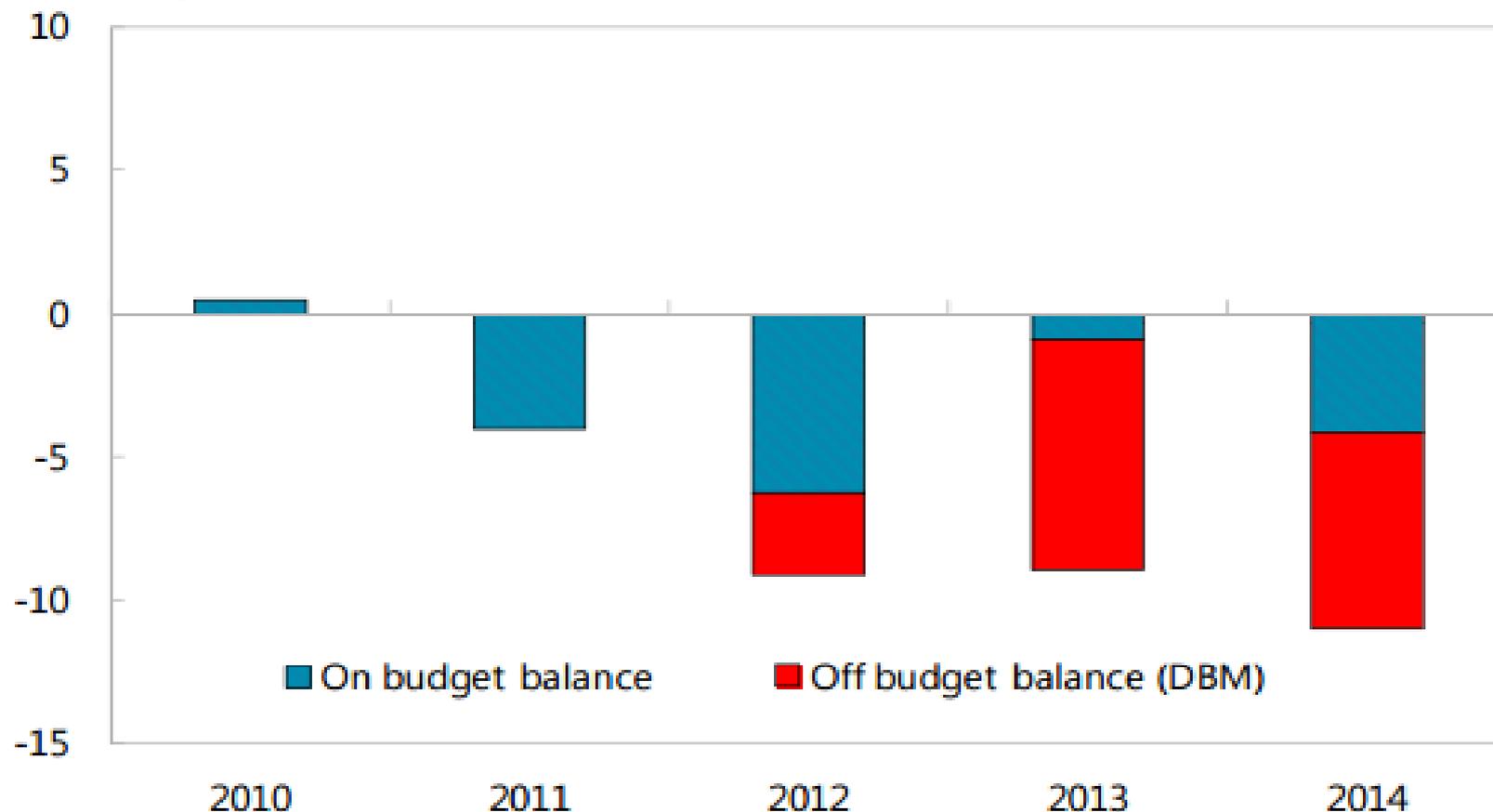
Украин

Монгол улсын зээл ба хуримтлал: Төсвийн тэнцэл

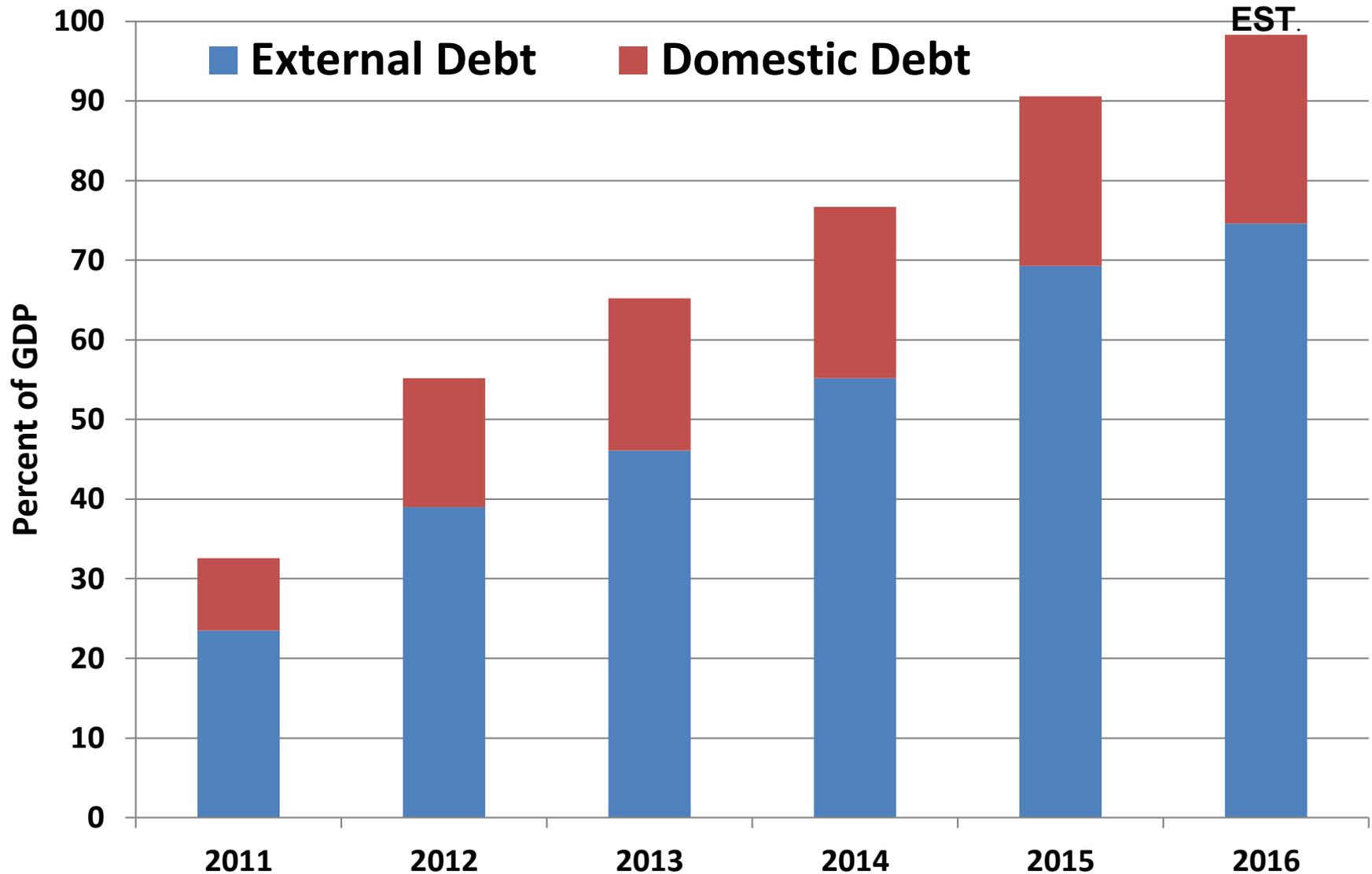
Mongolia: Fiscal Balance

(in percent of GDP)

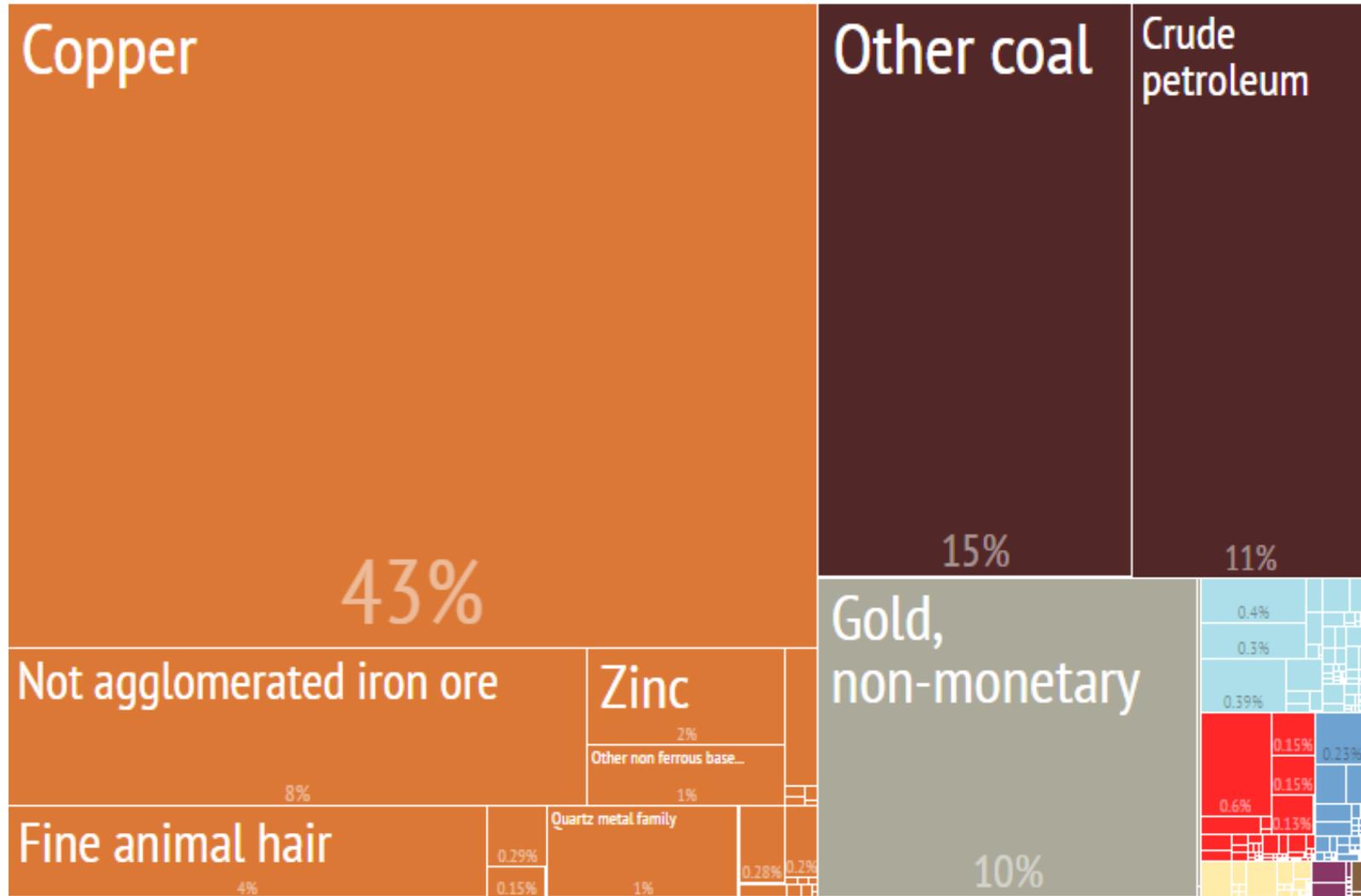
Sources: Mongolian authorities; and IMF staff estimates.

Монгол улсын зээл ба хуримтлал: Өрийн хуримтлал

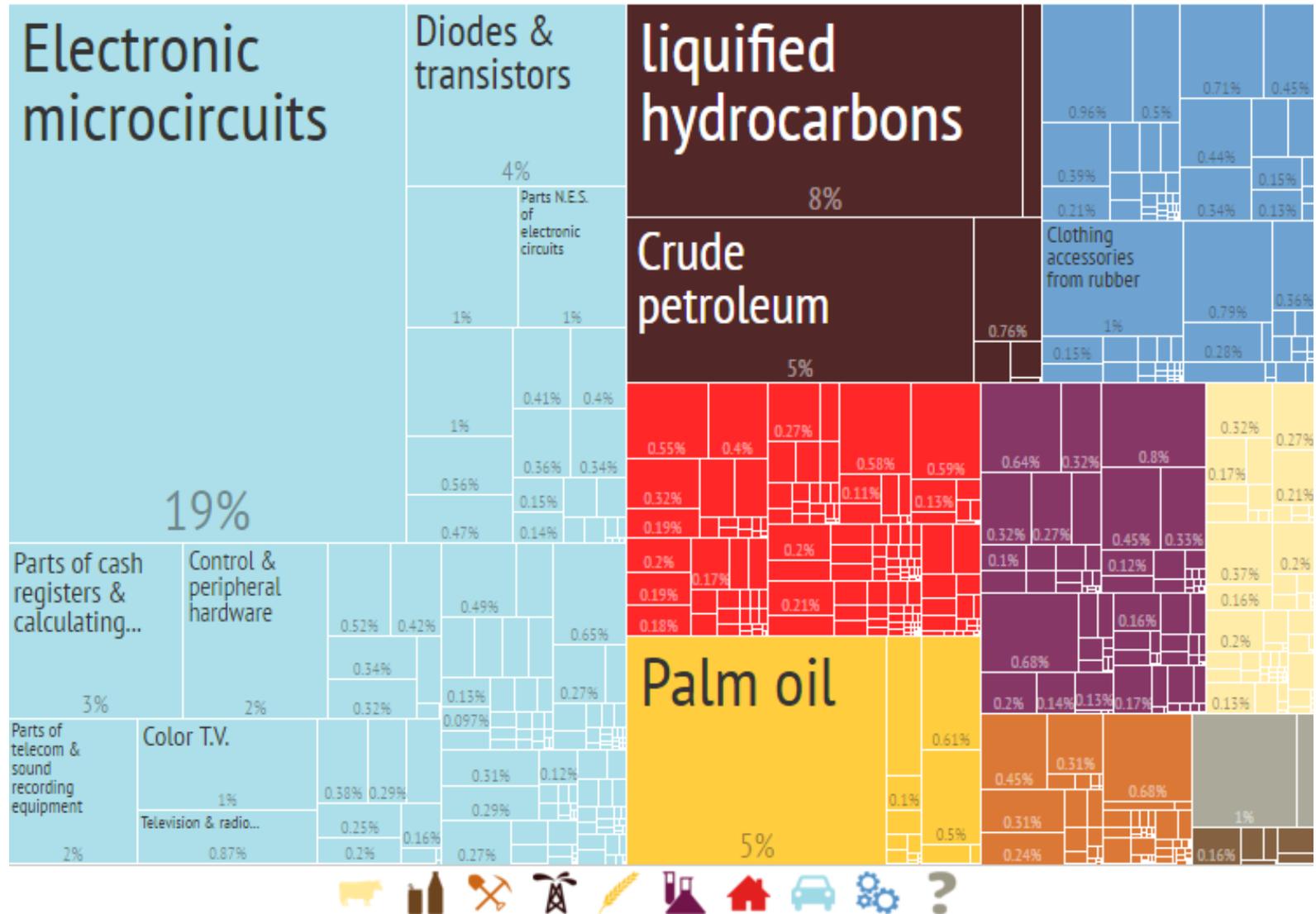
Монгол Улсын экспортын бүтэц, 2014

\$5.94B USD

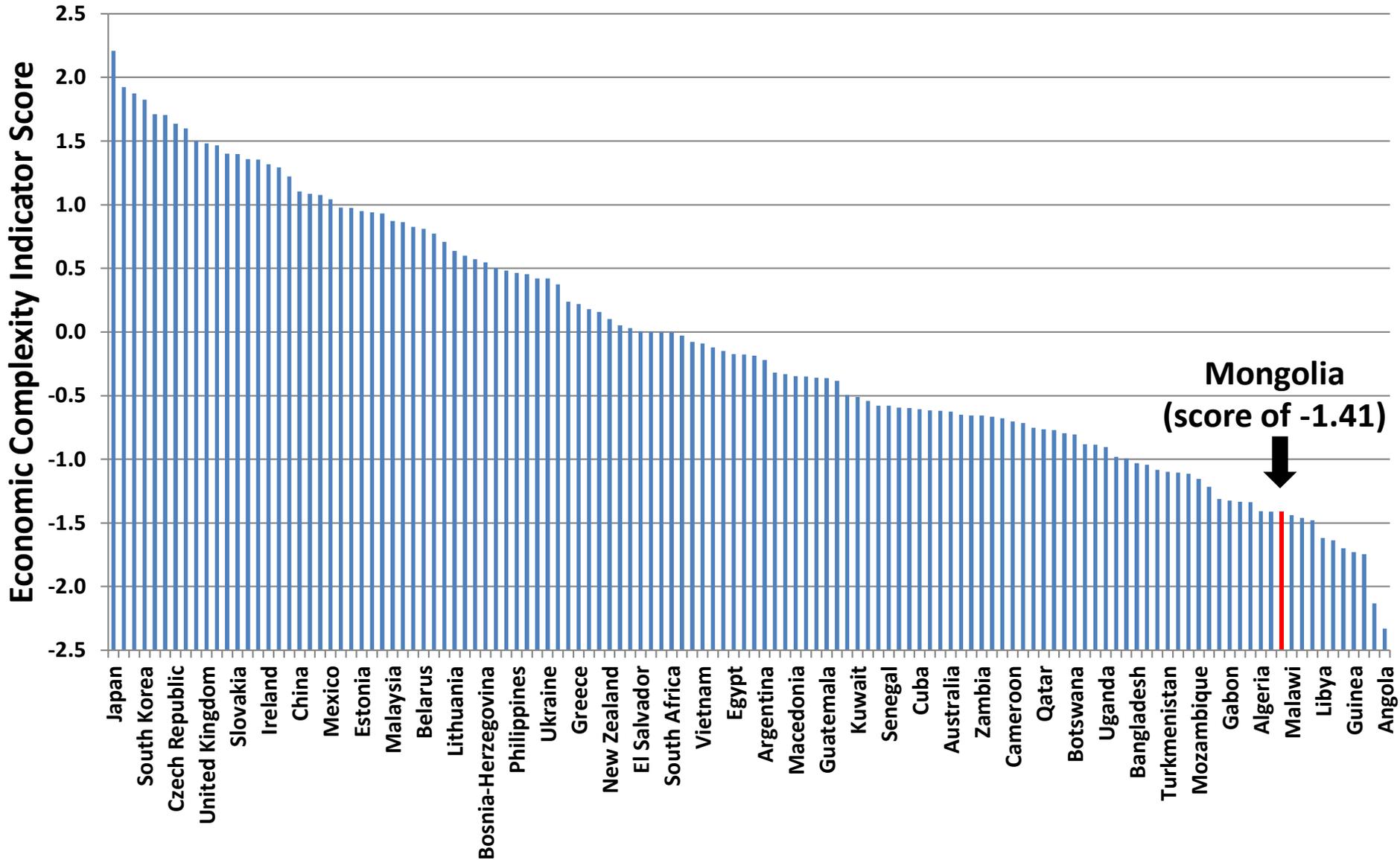
Малайз улсын экспортын бүтэц, 2014

\$231B USD

Source: The Atlas of Economic Complexity (http://atlas.cid.harvard.edu/explore/tree_map/export/mng/all/show/2014/), this is a measurement of complexity that is calculated based on how many different products a country can produce and the number of countries able to make those products

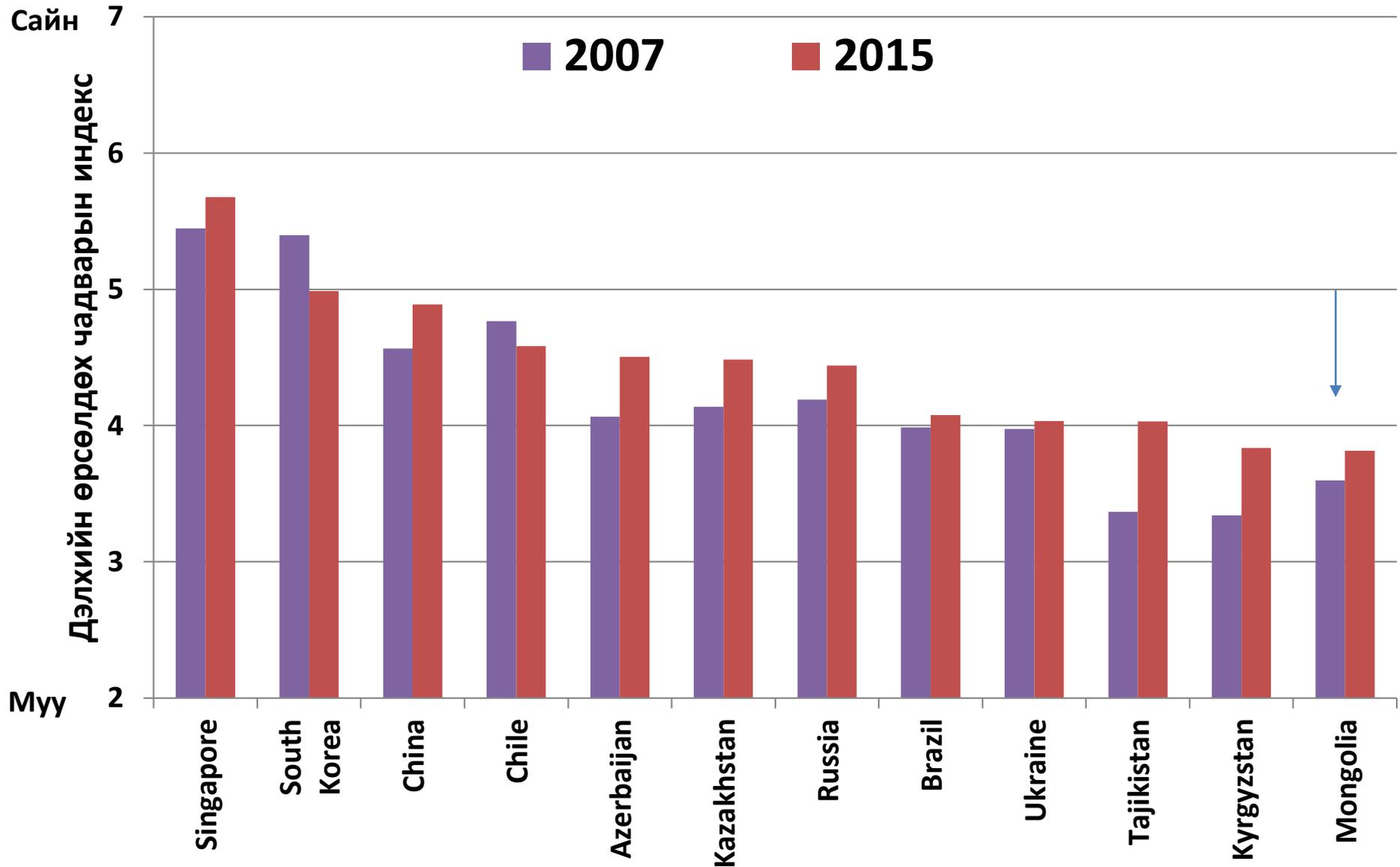
Эдийн засгийн нийлмэл байдал

*Note: Due to number of countries covered, only select countries are labeled in this chart. Mongolia is ranked 114th out of 124 countries.

Source: The Atlas of Economic Complexity (http://atlas.cid.harvard.edu/explore/tree_map/export/mng/all/show/2014/), this is a measurement of complexity that is calculated based on how many different products a country can produce and the number of countries able to make those products

Дэлхийн өрсөлдөх чадварын индекс: 2007-2015

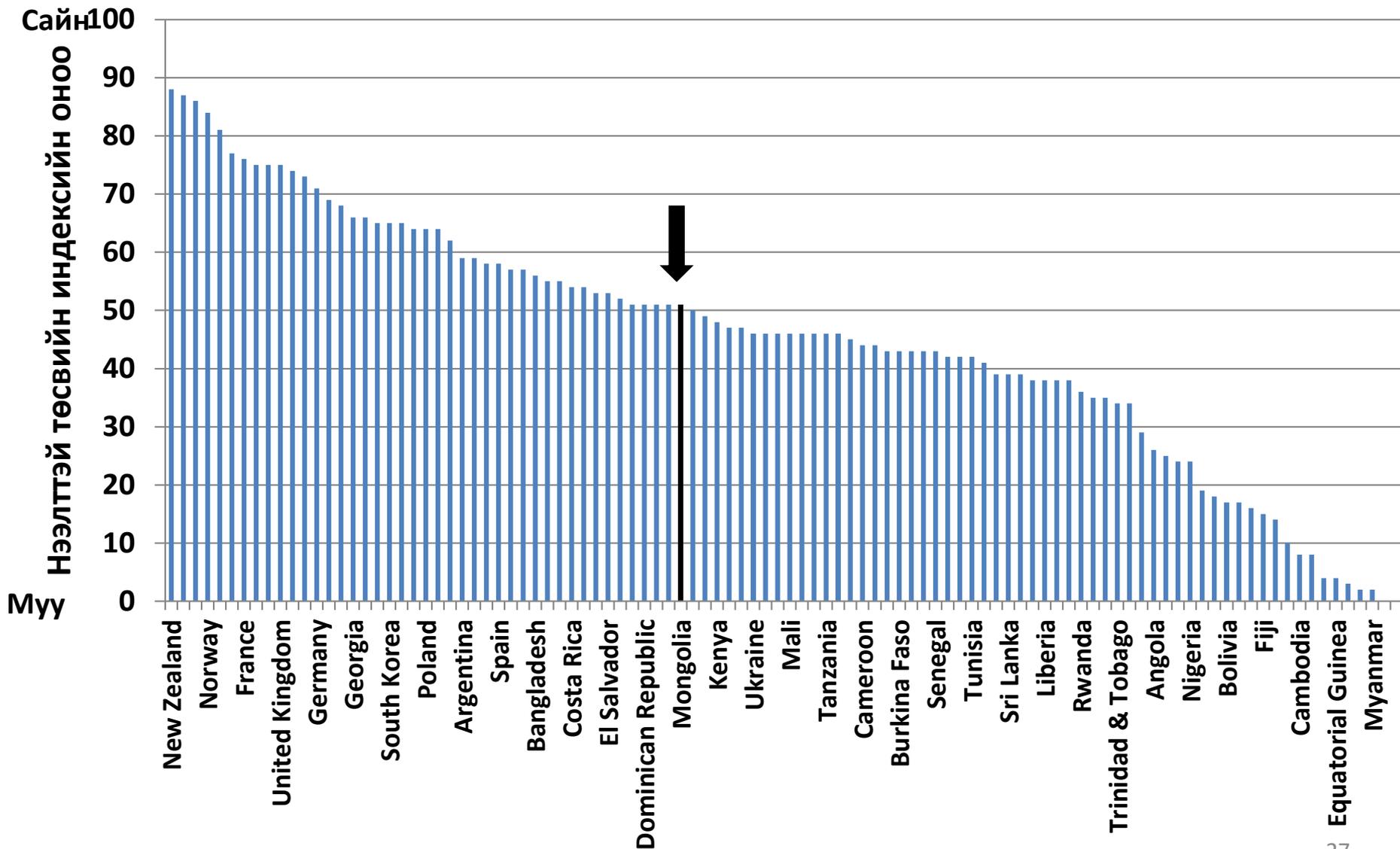

Note: Mongolia's rank in 2007 is 101 out of 131 and in 2015 is 104 out of 140.

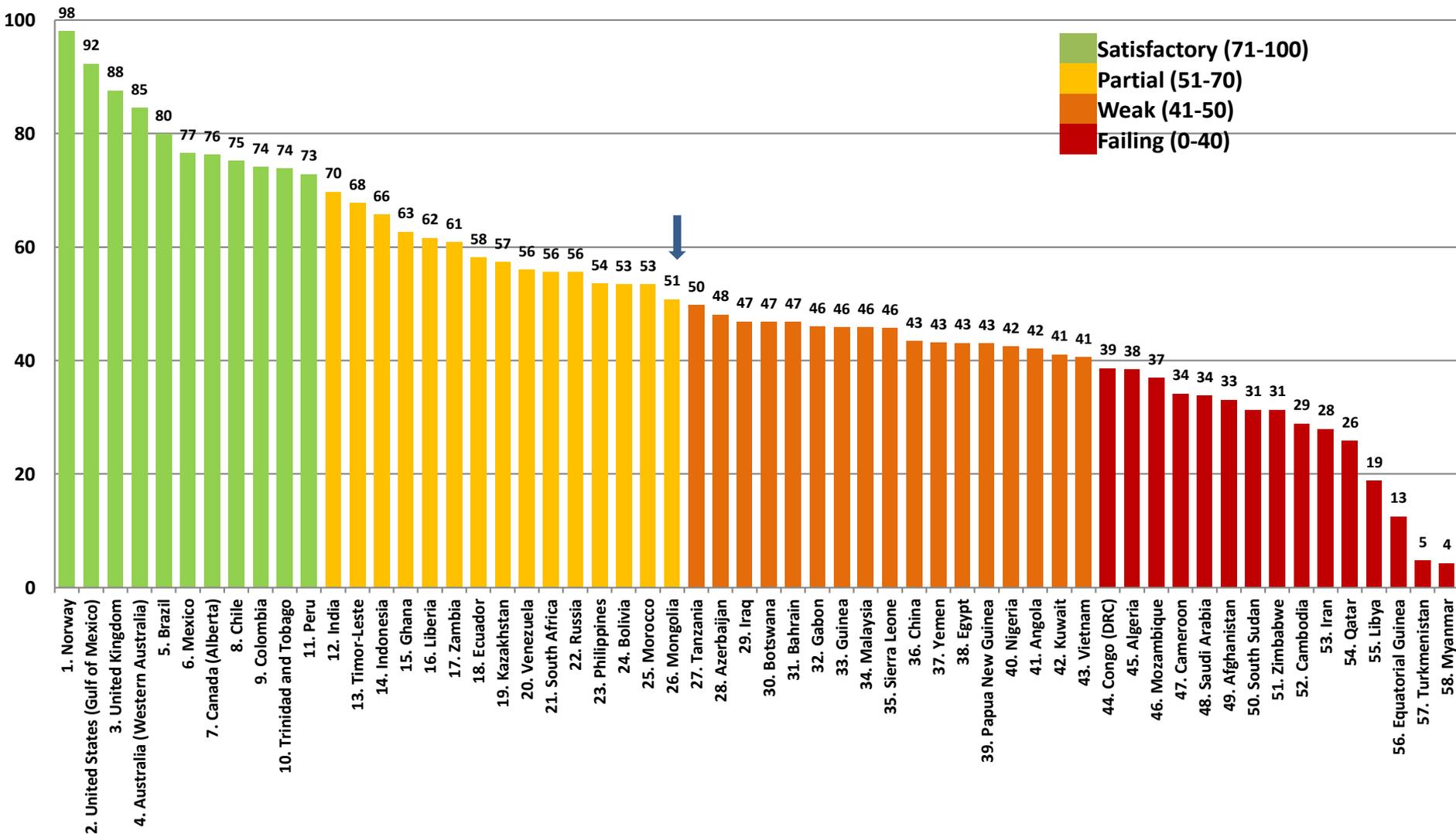
Source: World Economic Forum, 2015-2016 Global Competitiveness Report, <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>

2015 НЭЭЛТТЭЙ ТӨСВИЙН ИНДЕКС:

Монголын оноо 51 (102 орноос 39-т жагссан)

2013 Баялгийн засаглалын индекс

2013 Баялгийн засаглалын индекс: Монгол Улс

Rank (out of 58)		Score (out of 100)
26	COMPOSITE SCORE	51
9	Institutional and Legal Setting	80
	Freedom of information law	67
	Comprehensive sector legislation	67
	EITI participation	100
	Independent licensing process	83
	Environmental and social impact assessments required	50
	Clarity in revenue collection	100
	Comprehensive public sector balance	50
	SOC financial reports required	100
	Fund rules defined in law	--
	Subnational transfer rules defined in law	100
41	Reporting Practices	39
	Licensing process	67
	Contracts	33
	Environmental and social impact assessments	17
	Exploration data	83
	Production volumes	67
	Production value	56
	Primary sources of revenue	67
	Secondary sources of revenue	50
	Subsidies	33
	Operating company names	67
	Comprehensive SOC reports	0
	SOC production data	0
	SOC revenue data	0
	SOC quasi fiscal activities	0
	SOC board of directors	0
	Fund rules	--

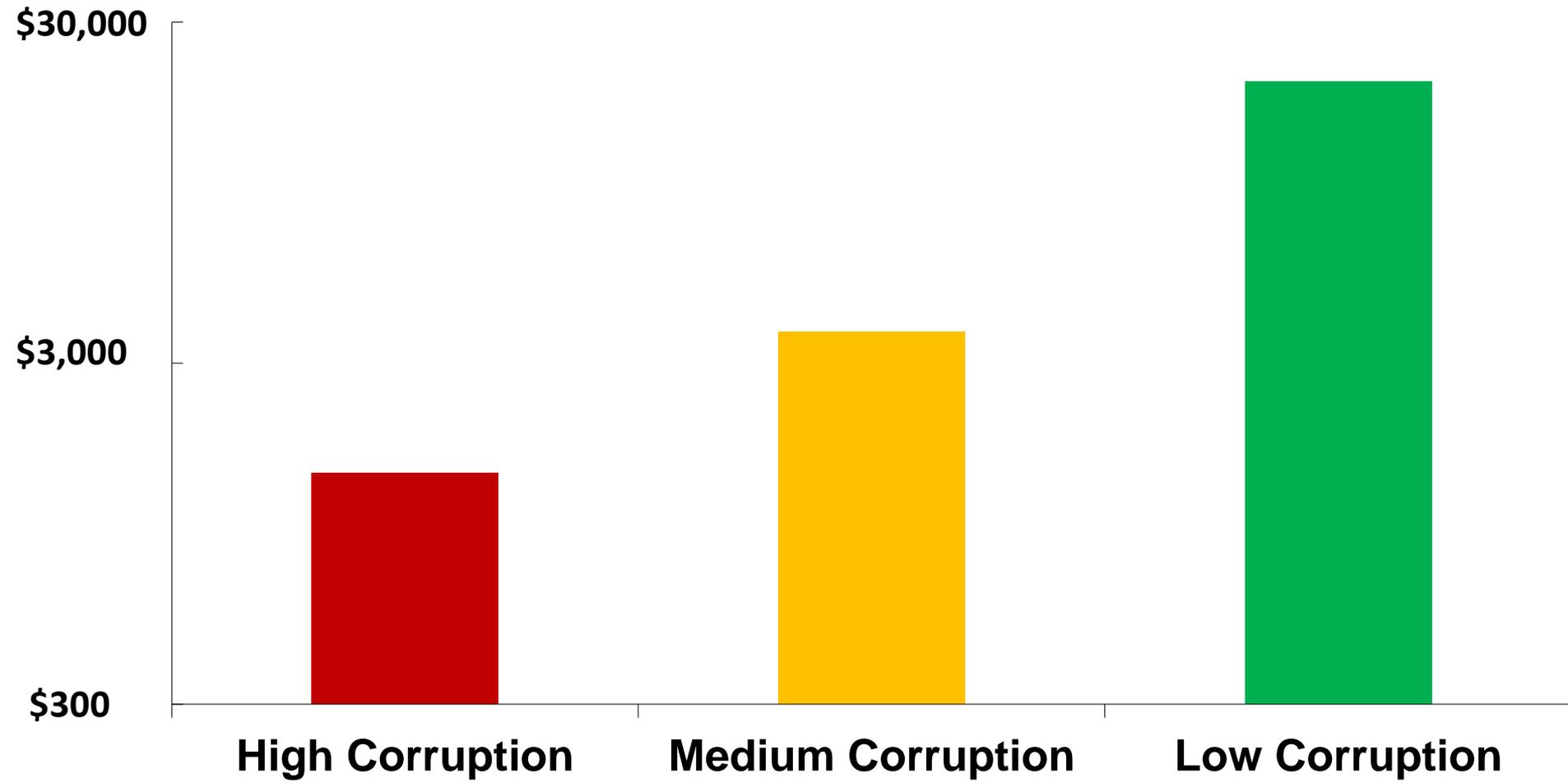
Rank (out of 58)		Score (out of 100)
	Comprehensive fund reports	--
	Subnational transfer rules	100
	Comprehensive subnational transfer reports	67
	Subnational reporting of transfers	0
37	Safeguards and Quality Controls	49
	Checks on licensing process	89
	Checks on budgetary process	78
	Quality of government reports	58
	Government disclosure of conflicts of interest	100
	Quality of SOC reports	0
	SOC reports audited	0
	SOC use of international accounting standards	0
	SOC disclosure of conflicts of interest	100
	Quality of fund reports	--
	Fund reports audited	--
	Government follows fund rules	--
	Checks on fund spending	--
	Fund disclosure of conflicts of interest	--
	Quality of subnational transfer reports	0
	Government follows subnational transfer rules	67
20	Enabling Environment	48
	Corruption (TI Corruption Perceptions Index & WGI control of corruption)	31
	Open Budget (IBP Index)	78
	Accountability & democracy (EIU Democracy Index & WGI voice and accountability)	56
	Government effectiveness (WGI)	32
	Rule of law (WGI)	41

■ Satisfactory ■ Weak
■ Partial ■ Failing

Гэхдээ Засаглал нь чухал уу?

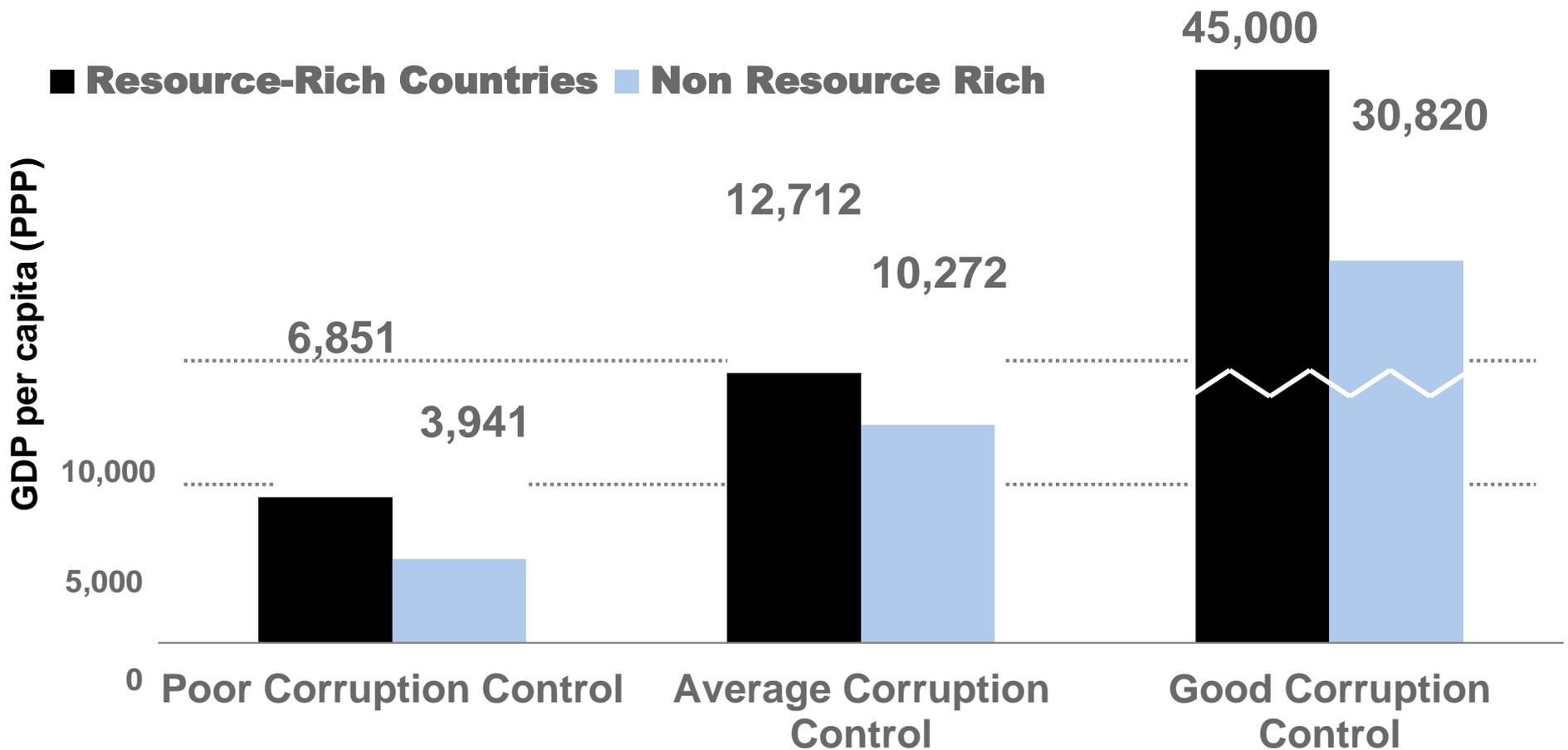
- Анхаарах зүйл байгаа ч засаглал, түвшнийг хэмжиж болдог юм байна**
- Гэхдээ энэ нь үнэхээр чухал нөлөөтэй гэж үү?**

Засаглал ба авилгын хяналтыг сайжруулсны хөгжлийн өгөөж (ногдол ашиг) 300%

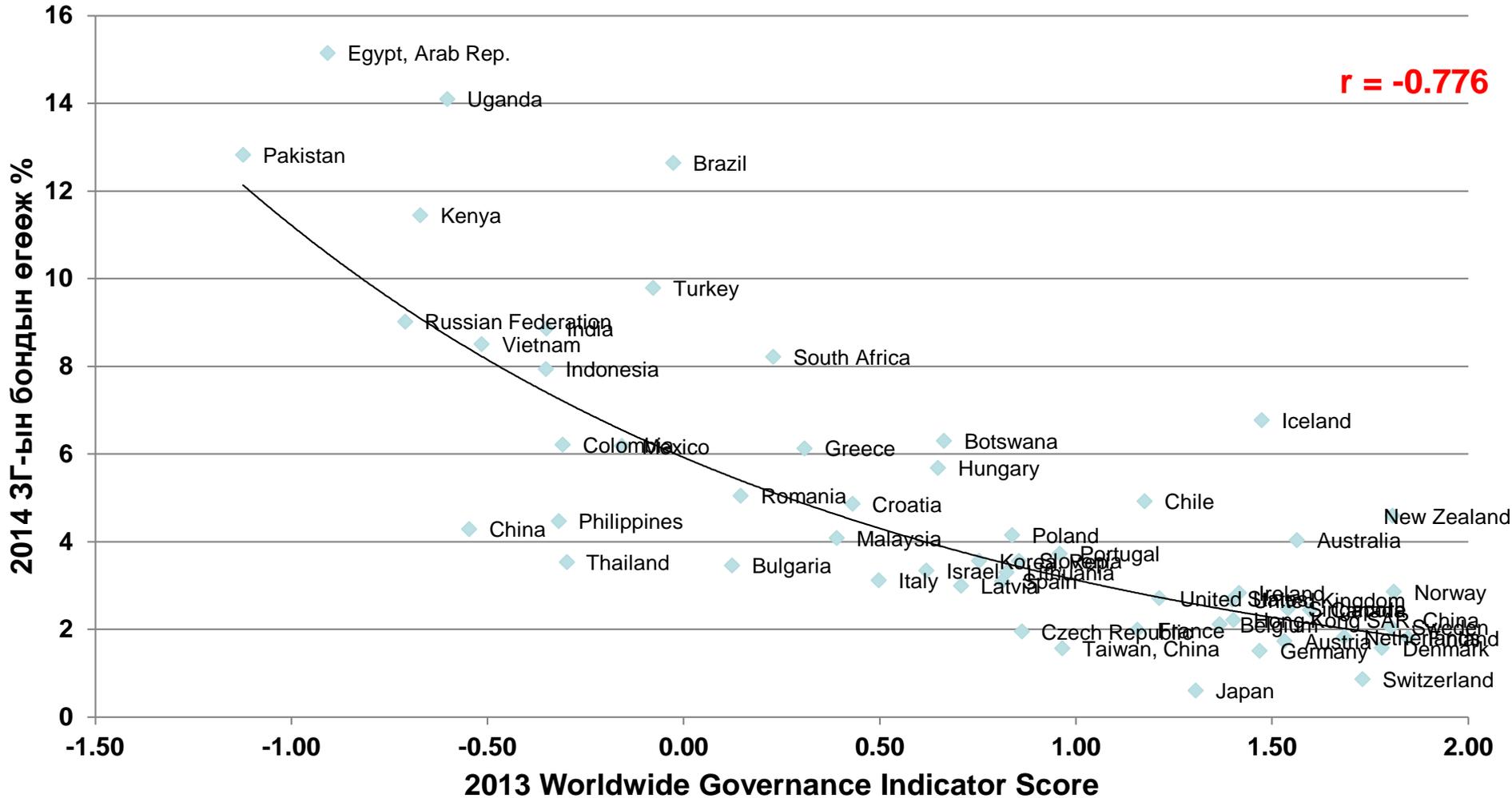
Data Source for calculations: KK 2004. Y-axis measures predicted GDP per capita on the basis of Instrumental Variable (IV) results for each of the 3 categories. Estimations based on various authors' studies, including Kaufmann and Kraay.

Сайн засаглал, авилгын хөгжлийн өгөөж: Баялаг ихтэй ба ихгүй улс орон

Sources: GDP per capita (atop each column) from World Bank World Development Indicators, 2012. Corruption Control data from Worldwide Governance Indicators (WGI, 2012) Countries grouped into terciles based on WGI Control of Corruption scores. Resource Rich country classification according to IMF (2010).

Засгийн газрын бондын % Өгөөж ба ДЗҮ-ийн нийлбэр оноо : ‘Сайн засаглалын өгөөж нь 1,000 суурь нэгж (basis points) ногдол ашиг уу’...?

Sovereign Bond % Yield is obtained from countries' 10-year bonds as of April 21, 2014.
 Source: Worldwide Governance Indicators, available at: www.govindicators.org and 10-Year Government Bond Spreads, available at: www.investing.com/rates-bonds/government-bond-spreads.

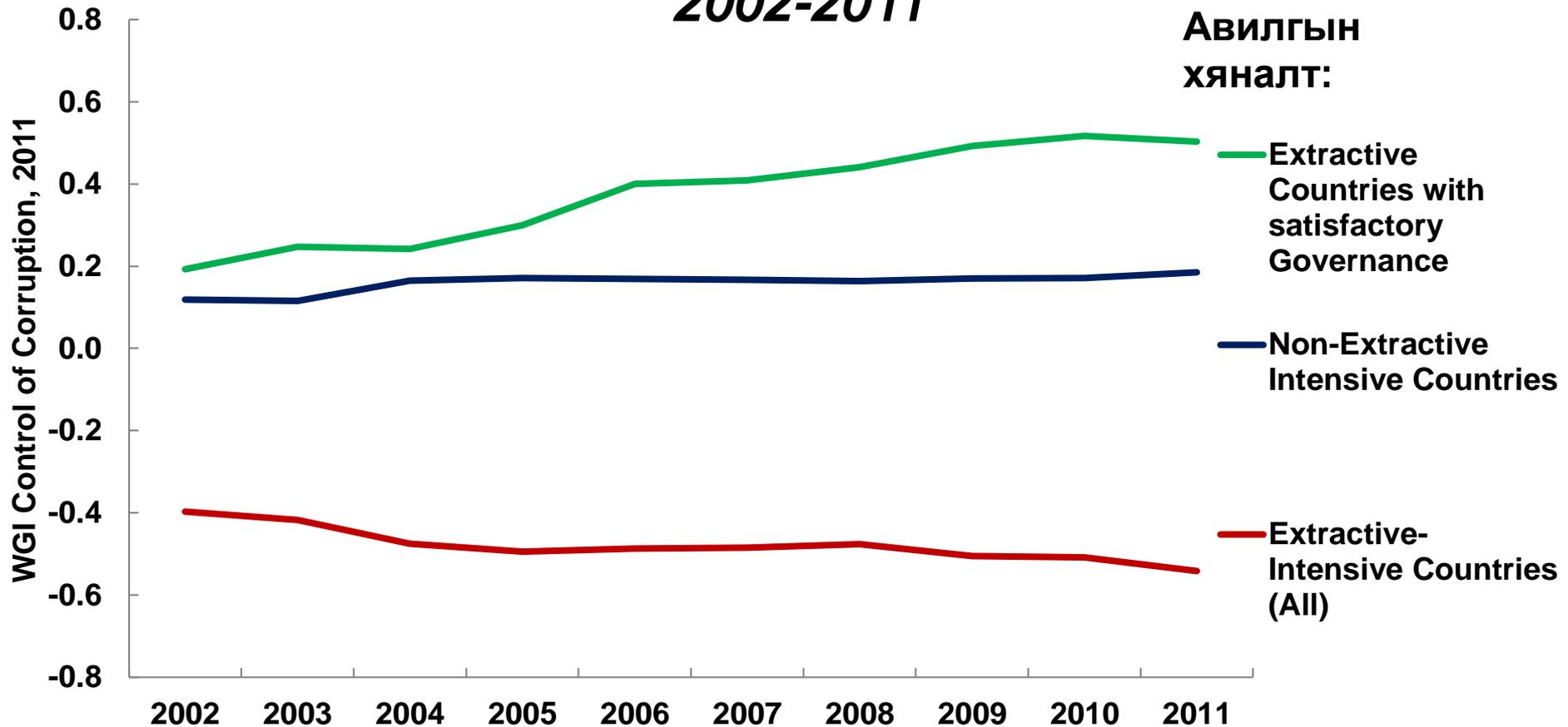
Монголын Засгийн газрын бондын өгөөж

Chart courtesy of Bloomberg

Баялаг ихтэй улс орон дахь чиг хандлага

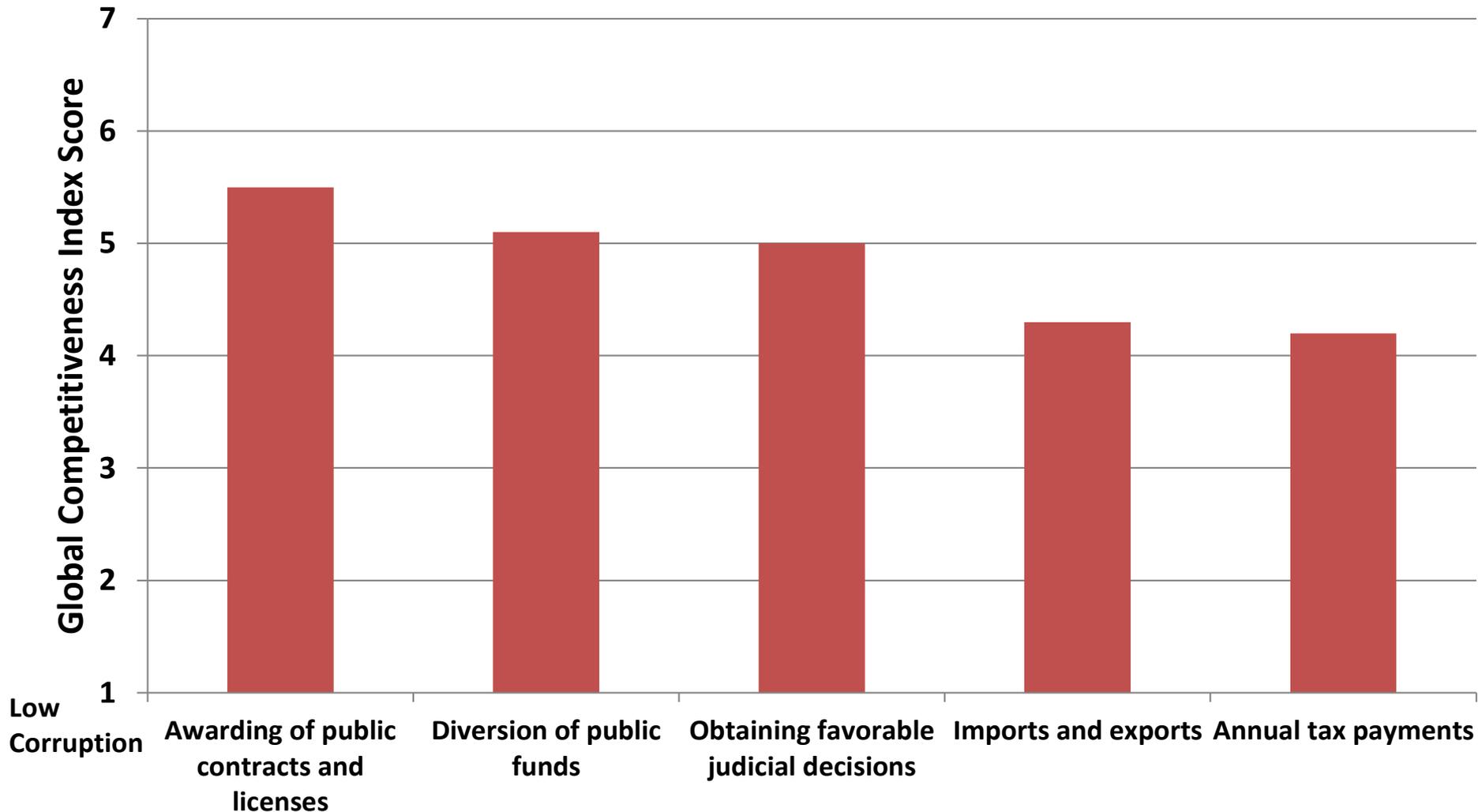
*Авилгын хяналтын чиг хандлага сүүлийн 10 жилд,
Олборлолтын багтаамж ихтэй ба ихгүй улс орон,
2002-2011*

Source: Worldwide Governance Indicators, 2012. The extractive countries with satisfactory control of corruption trend line (atop) includes a dozen countries.

Компанийн байр суурь: Хээл хахуулийн давтамж (WEF-EOS)

High
Corruption

Low
Corruption

Awarding of public
contracts and
licenses

Diversion of public
funds

Obtaining favorable
judicial decisions

Imports and exports

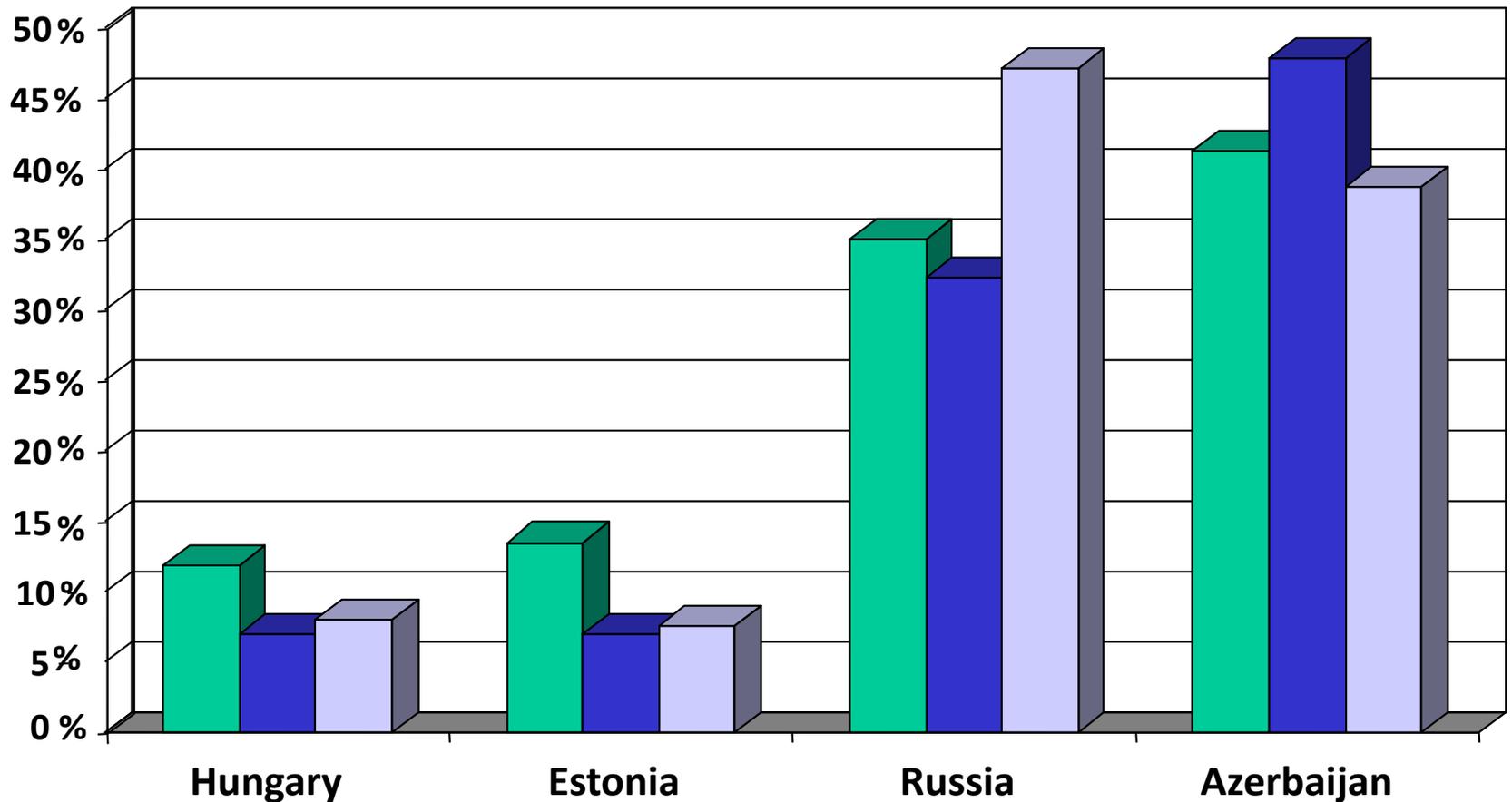
Annual tax payments

‘Пи’-гээр эхэлсэн үг: Төрийг хяналтдаа авах & Хууль ёсны авилга

- **90-ээд оны сүүлч: ...Улс төр чухал гэдгийг хүлээн зөвшөөрч** *(not just PE...)*
- ***‘Пи’*: Өндөр түвшний улс төрийн авилга, төрийг хяналтдаа авах – элитүүд хуйвалдах ба “төрийн бодлогыг хувьчлах”**
- ***Авилгыг шинээр тодорхойлох?***
- ***Уламжлалт тодорхойлолт: Хувийн ашиг олох үүднээс төрийн албыг урвуулан ашиглах***
- ***Эсвэл: Төрийн бодлогын хувьчлал...***

‘Төрийг хянавал, өдрийг хянана’ Төрийн хяналтдаа оруулах талаарх судалгаа, 1999-2000: Төрийн хяналтыг булаасан түвшин шилжилтийн орнууд дахь ялгаа

Өндөр түвшний авилгын сөрөг үр нөлөөг мэдээлсэн компанийн %

Дараах “худалдан авалт”-ын сөрөг үр нөлөө:

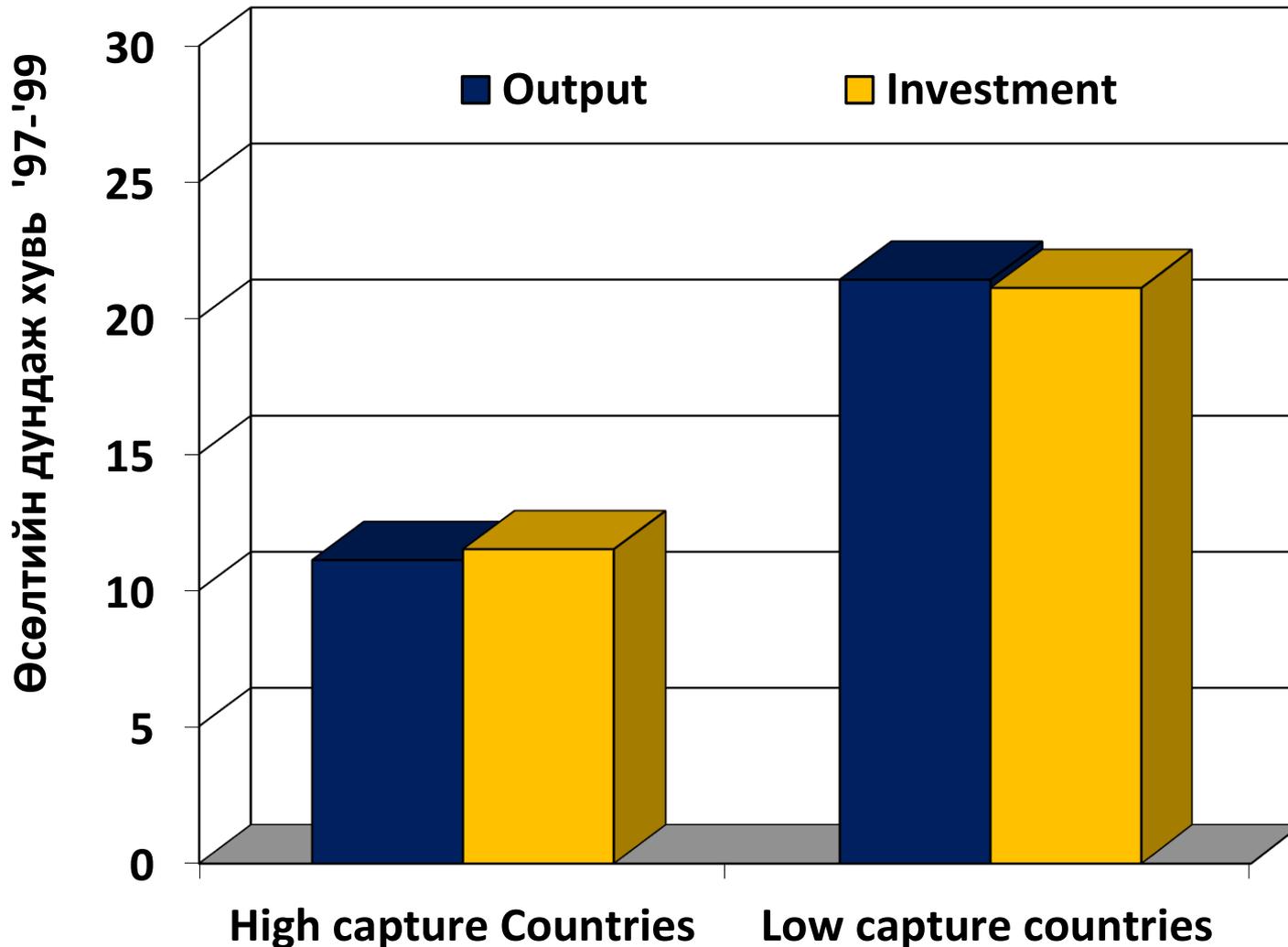
Парламентын хууль

Тушаал шийдвэр

Төв банкинд нөлөөлөх

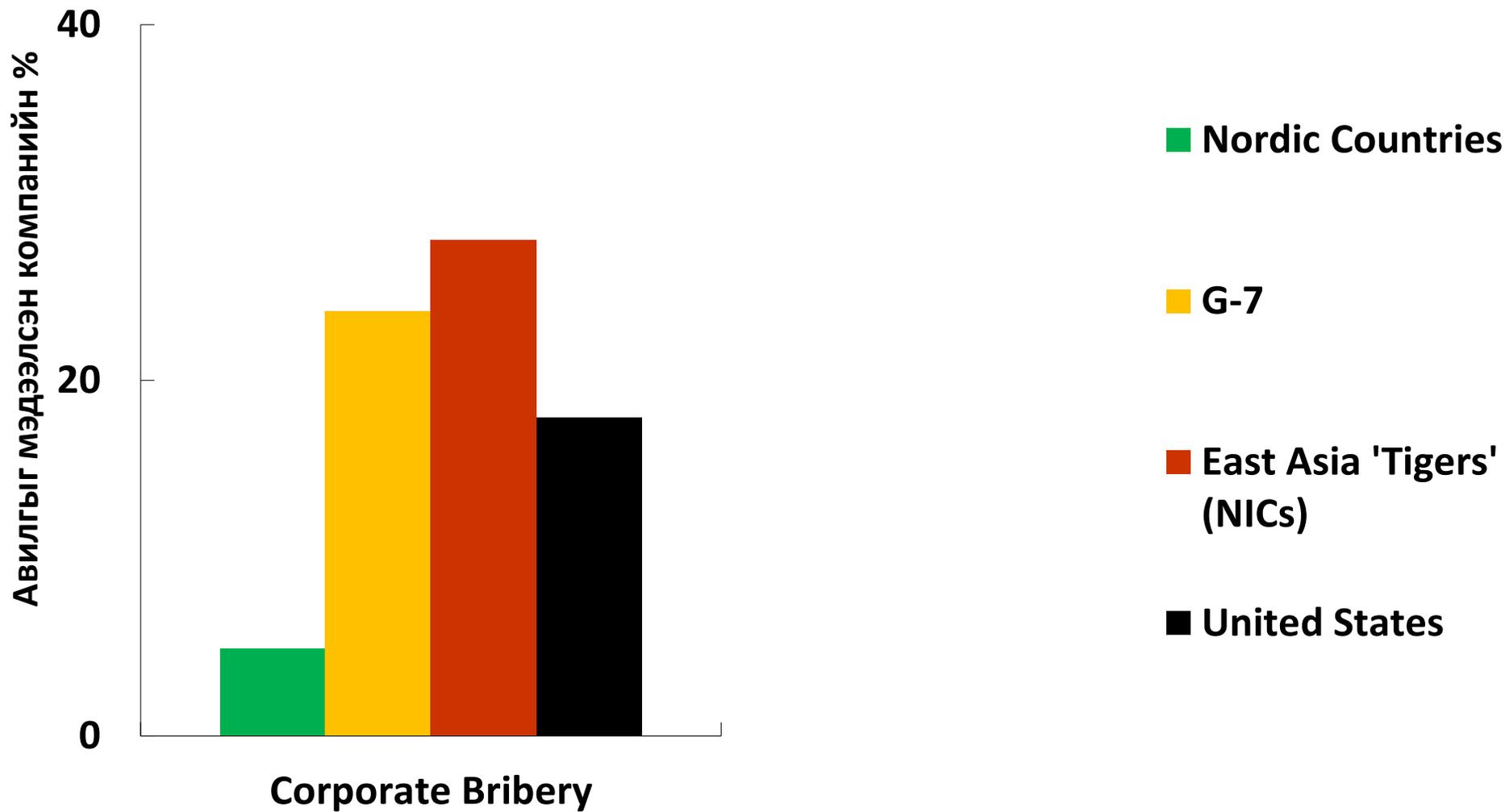
ТОГТООМЖ

Төрийг хяналтдаа авах – Хувийн хэвшлийн өсөлт, хөрөнгө оруулалт буурна

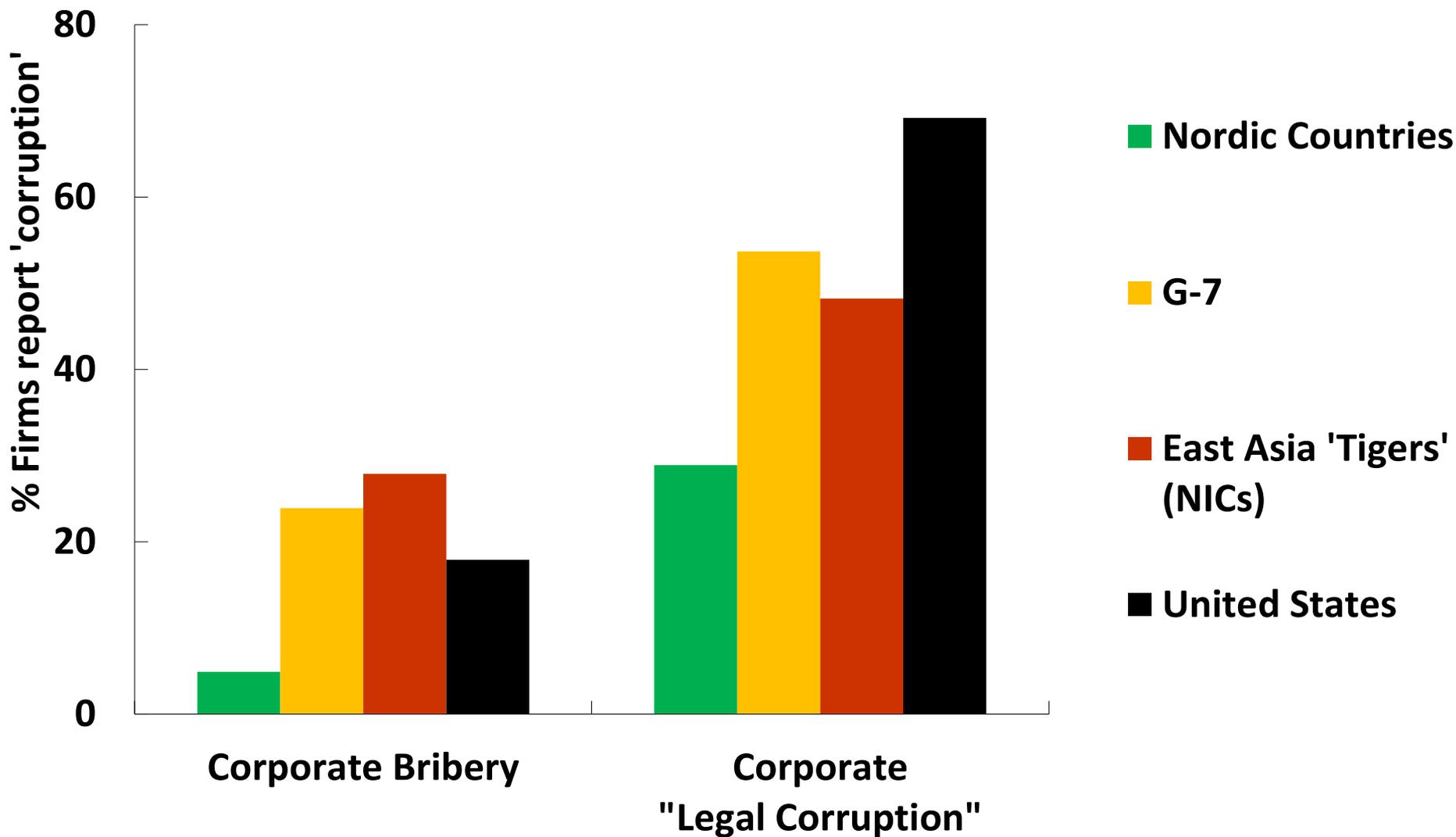
Хээл хахууль ба 'Хуулийн дагуух авилга' (& зөөлөн эзлэлт), 2004

Авилга бийг мэдээлсэн компанийн %

Хээл хахууль ба 'Хуулийн дагуух авилга' (& зөөлөн эзлэлт), 2004

% Firms report 'corruption'

Олон улсын нөхцөл байдал дэм эсвэл саад болох боломжтой

51 улс орон хэрэгжүүлж
байгаа

34 улс орон \$1 их наяд
гаруй төлбөр ба
орлогыг ОУИТБС-ын
тайланд тусгасан.

Байгалийн баялгийн тунхагийн Дүрэм 11 & 12

Додд-Франкийн
Санхүүгийн
шинэчлэлийн тухай
хууль

Хууль бус санхүүгийн
урсгалаас болж хөгжиж
буй орнууд **US\$1** их
НАЯД гаруй хөрөнгийг
жил бүр алдаж
байдаг—энэ нь
тусламжаа авсан
US\$1 бүрт **US\$10** юм.
Source: Global Financial Integrity
Image source: The Economist

Дүн шинжилгээ хийх ерөнхий хүрээ: Байгалийн баялгийн тунхаг ('charter')

- Баялгийн засаглалын сорилтыг бүхлээр нь авч үзэх хандлага ба бодлогын шинэчлэлийг хийх шинжилгээний хүрээг хангаж өгч байгаа**
- ОУИТБС-т суурилаж, түүнийг баяжуулсан; хэд хэдэн засгийн газар, олон улсын байгууллага дэмжин хүлээн авсан**
- 200 гаруй эрдэмтэн, практикийн болон бусад шинжээчдийн туршлага, мэдлэгийн нийлбэрийн дүнд бий болсон**
- Хоёрдахь хэвлэлийг 2014 онд гаргасан, нэмэлт материалуудыг гаргаж байгаа – 'амьд баримт бичиг'**

Байгалийн баялгийн тунхаг (ББТ)

Дотоод засаглал

Гадаад засаглал

Тунхагийн засаглал ба шийдвэр гаргах хэлхээний хэсгүүдийг хууль эрх зүй, институци, бодлогын асуудал зэргийг хамарсан 12 тодорхой дүрэм болгон хөрвүүлсэн

Дотоод засаглал

1. Стратеги бололвсруулж, институцийг бүрдүүлэх
2. Ил тод, хариуцлагатай байдлыг хангах

Илрүүлэлт & олборлох шийдвэр

3. Хайгуул & олборлогчийг сонгох

Сайн нөхцлөөр ашиглах

4. Татвар ногдуулалт
5. Орон нутгийн үр нөлөө
6. Үндэсний баялгийн компаниуд

Орлогын удирдлага

7. Орлогыг хуваарилах
8. Зарлагын савалгааг арилгах

Хөгжлийн төлөө хөрөнгө оруулах

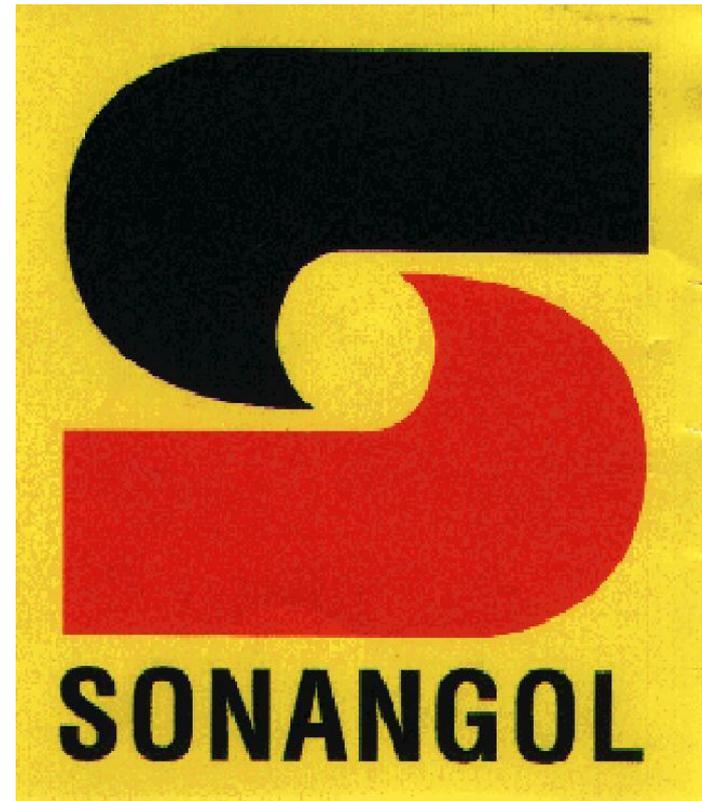
9. Төсвийн зарцуулалтыг сайжруулах
10. Хувийн хэвшлийг оролцуулах

Олон улсын засаглал

11. Олон улсын компанийн үүрэг
12. Засаглалын олон улсын оролцогчдын үүрэг⁴⁵

Төсвөөс гадуурх зарцуулалт

\$32 тэрбум

Олон улсын сургамж ба үр дагавар

1. Засаглалын улс төр, институцийн хэмжээсийн хүрээнд өмнө нь хүрсэн өөрчлөлтийн шинжтэй амжилтууддаа тулгуурлан, гүнзгийрүүлэх

-- Улс төрийн болон иргэний эрх чөлөө, чөлөөт хэвлэл

-- Авилгын эсрэг хөтөлбөр:

-- Ил тод байдлын шинэчлэл: i) Төсөв; ii) Уул уурхайн ил тод байдал: Гэрээ, Бенефициар өмчлөгч, Орон нутаг, Лиценз олголт, ТӨК (Эрдэнэс Монгол), ОУИТБС +

2. Эдийн засгийн засаглалтай холбоотой үндсэн сорилтуудыг шийдэх

-- Макроэдийн засгийн & өрийн менежмент, төлбөрийн чадваргүй болох болон дампуурлаас аврах эрсдлийг бууруулах: улс төрийн зөвшилцөл & төсөв, мөнгө & өрийн зохистой бодлого

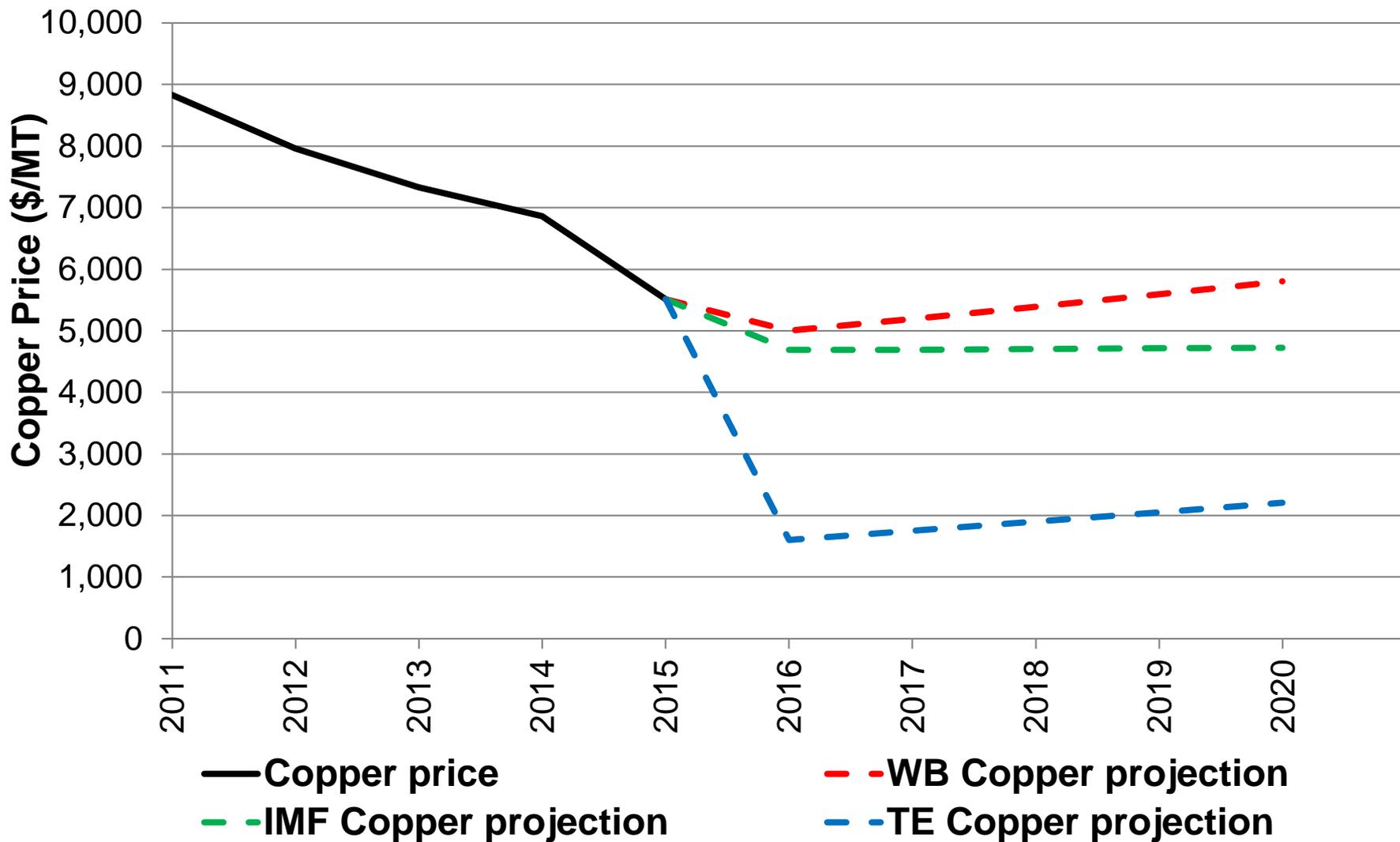
-- Уул уурхайн үнийн талаар & Ирээдүйн өв сангийн бодлогын талаар бодит хүлээлттэй байх

-- Дэлхий даяар уул уурхайн салбар дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаар бодитой хүлээлттэй байх & ‘хэлэлцээ хийх урлаг’

-- Эдийн засгийн төрөлжилтийн хөтөлбөр: хэрэгжүүлэхэд тулгарах сорилтууд

‘Шинэчлэл хийх цаг нь яг одоо’

2016 Дэлхийн банк, ОУВС болон Хувийн хэвшил* Зэсийн үнийн төсөөлөл

*Note: WB price projections come from the January 2016 World Bank Commodity Markets Outlook (<http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>). IMF price projections come the February 2016 IMF Commodity Price Forecast (<http://www.imf.org/external/np/res/commod/index.aspx>). TE price projections come from Trading Economics (<http://www.tradingeconomics.com/commodities>) as of March 2016. Data for TE projections is limited so averages were used to extrapolate missing data.

Ил тод байдал, өгөгдлийн хүч...

‘Хэмжиж чадахгүй бол хянаж чадахгүй’

Лорд Kelvin

**‘Тоологддоггүй чухал зүйл бий, мөн тоолж болох
бүх зүйл чухал байдаггүй’**

Einstein

.... *Баярлалаа!*